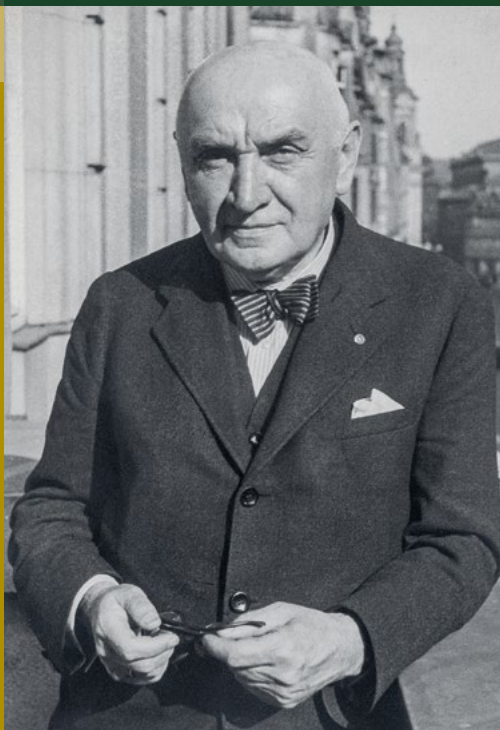

Deníky Václava Tilleho

II.

Lukáš Holeček (ed.)

EGO

PAMĚTI
DENÍKY
KORRESPONDENCE

NLN

Masarykův ústav a Archiv AV ČR

EDIČNÍ RADA

Pavel Cibulka

Jan Hálek

Jan Kahuda

Helena Kokešová

Magdaléna Pokorná

Josef Tomeš

Richard Vašek

Luboš Velek (předseda)

Václav Žák

Deníky Václava Tilleho

II.

Lukáš Holeček (ed.)

mua MASARYKŮV ÚSTAV
A ARCHIV AV ČR, v.v.i.

Kniha byla vydána s podporou Akademie věd České republiky

**Akademie věd
České republiky**

Recenzovaly:

doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D.

Mgr. Petra Ježková, Ph.D.

© Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., 2024

Preface © Lukáš Holeček, 2024

Editor © Lukáš Holeček, 2024

Cover © Milada Hartlová, 2024

Všechna práva vyhrazena / All rights reserved

pdf ISBN ...

print ISBN 978-80-7422-911-4 (NLN, s. r. o.)

print ISBN 978-80-88304-96-8 (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.)

VÁCLAV TILLE V LETECH 1932–1937 / LUKÁŠ HOLEČEK

Václav Tille (* 16. února 1867 v Táboře – † 26. června 1937 v Praze), divadelní a literární kritik, literární historik, překladatel, etnograf, knihovník, spisovatel. do roku 1914 publikoval v *Národních listech*, v letech 1920–1929 v deníku agrární strany *Venkov*, v letech 1921–1937 psal divadelní referáty do deníku *Prager Presse*. Od roku 1911 byl řádným profesorem srovnávacích dějin literatury na Filozofické fakultě Karlovy univerzity, kde v zimním semestru roku 1929 otevřel při katedře literární komparatistiky oddělení pro studium divadla. Byl členem řady vědeckých organizací českých – Královské české společnosti nauk, České akademie věd a umění, Národopisné společnosti – i zahraničních – Union Académique Internationale, Union intellectuelle, Porza. Za svou vědeckou a veřejnou činnost obdržel několik zahraničních vyznamenání (1923 jmenován komturem Řádu italské koruny, 1927 obdržel francouzský Řád čestné legie, 1931 mu byl udělen belgický Řád koruny). Byl aktivním členem pražského Rotary klubu, v rámci mezinárodní rotariánské organizace se podílel na reprezentaci československého Rotary klubu v zahraničí. Každoročně podnikal řadu zahraničních pracovních cest (Brusel, Paříž, Vídeň ad.), v letech 1925 a 1929 navštívil Spojené státy americké, na podzim roku 1927 se účastnil čtrnáctidenní propagační cesty do Moskvy. V roce 1930 se stal zakládajícím členem Sboru pro zřízení druhého Národního divadla vzniknuvšího pod záštitou prezidenta republiky za předsednictví kancléře Přemysla Šámala s cílem propagovat a všeobecně podporovat vybudování druhé velké scény pro Národní divadlo. V roce 1925 se podílel na založení PEN klubu, od roku 1933 spolupracoval s nakladatelstvím Sfinx nejprve jako lektor pro překladovou edici *Evropská knihovna*, v roce 1935 spoluzaložil *Evropský literární klub*, kde byl členem nakladatelské rady. Zabýval se převážně francouzskou literaturou, pod pseudonymem Václav Říha publikoval pohádkovou tvorbu, až do závěru svého života pracoval na třísvazkovém *Soupisu českých pohádek*, který vydávala Česká akademie věd a umění.

„Životní těsnopisec, jenž by byl zachycoval slova, jak Václavu Tillemu odletovala od úst, byl by brzy zjistil, že tato slova jsou samé formulace. Postřehy. Jistoty. Drobné, zcela neosobní, byť velmi osobité skutečnosti. Přesně ražená drobná mince vlastní hodnoty. Tille, i když mluvil o sobě, nikdy nemluvil sebe. Mluvil svět. Mluvil dobu. Mluvil společnost, civilizaci, obecně, byť třeba jen glosou, jako tato z bezpochyby: „U nás je vždycky sto důvodů, proč něco nejde. V Americe je důvod jediný – a proto to jde.“ Mluvil Ameriku nebo agrárníky, Moskvu nebo Maeterlincka. Nikdy Václava Tilleho. Václav Tille byl věc věčného mlčení. Ne však, že by Tille byl Tilleho vědomě skrýval. Posluchač jeho nesčetných hovorů, po třicet málem roků, jedné noci, kterou s ním prochodil, uhodl, že Tille nemůže z Tilleho ven. Že je cosi uzamčeného a zakletého v tomto elegantním muži, jenž jako by nebyl, zač se vydával.“¹

Je téměř jisté, že autor předchozí vzpomínky, divadelní kritik a dramatik Edmond Konrád, netušil, že si Václav Tille po značnou část svého života vedl osobní deníky. Také v nich jen v omezené míře mluvil o sobě. Konrádova osobnostní charakteristika Tilleho-veřejného se ve srovnání s Tillem-deníkovým jeví jako velmi přesná. Přesto však deníky ukazují různé autorovy tváře, rysy hodné obdivu i ty méně sympatické, vnitřní pochybnosti i dosud skryté souvislosti. Jedná se o dokument privátní, který nebyl určen k uveřejnění, autorovi sloužil jako zdroj vzpomínek, pracovní pomůcka k zaznamenání společenských setkání, hovorů i glos k různým událostem. Subjektivní hledisko je patrné zejména ve vyhraněných a nekorektních portrétech některých známých osobností tehdejšího společenského života, stejně jako na Tilleho kritických postojích k veřejně činným ženám. Jakkoliv je dnes nemožné zcela rekonstruovat kontext všech deníkových záznamů, jako svébytný celek představují deníky Václava Tilleho unikátní historický pramen.

Tille a sport

Jak je z deníkových záznamů patrné, ani po roce 1931 pětadesátiletý Tille nespěl ze svých činných aktivit, stejně jako v minulých letech několikrát ročně zajížděl do zahraničí na pracovní schůzky (Paříž, Brusel, Vídeň, Kodaň, Berlín, Budapešť), volný čas trávil náročnými horskými výlety v Alpách či Krkonoších, s manželkou odpočíval (být svým specifickým pracovním způsobem) při několikátých denních letních pobytech v lázních.

Ačkoliv aktivní provozování sportu, zejména šermu a tenisu,² je v Tilleho životě spojeno spíše s obdobím před první světovou válkou, turistika a dlouhé

1 Konrád, Edmond. Hovorné mlčení. *Literární noviny* 9, 1936–1937, č. 20, 24. 7. 1937, s. 2.

2 Jméno Tille v souvislosti se sportem proslavili zejména bratřenci Václava Tilleho – Jan a Otto. Nejstarší z bratrů, inženýr Jan Tille (1861–1931) se v mládí věnoval šermu, později byl předsedou Jezdeckého odboru Sokola pražského. Architekt Otto Tille (1863–1941) byl dlouholetým náčelníkem Jezdeckého odboru Sokola pražského a zakladatelem Sokolské jízdy. Sportu se věnovali také oba synové Jana Tilleho, inženýr Jan Tille (1891–1966), mistr šermu a československý reprezentant, pozdější předseda Čs. šermířského svazu. Jeho bratr, inženýr Vilém Tille (1892–?) byl úspěšným tenistou, spolu s bratrem byl jedním z prvních členů tenisového klubu v Revnicích.

svižné procházky po Praze i jejím okolí zůstaly jeho zálibou až do konce života. Každý rok i v pokročilém věku objevoval během letních měsíců různé části rakouských Alp v okolí Salzburgu. Náročnost jeho vysokohorských túr lze sledovat s prstem na mapě díky přesným záznamům o trasách s názvy vesnic, vrcholů i horských chat, kde přespával. V roce 1935, ve svých osmašedesáti letech, vystoupal na nejvyšší vrchol Berchtesgadenských Alp, Hochkönig ve výšce 2941 metrů nad mořem. Svou trasu pečlivě zdokumentoval v albu pohlednic, které se dochovalo v jeho pozůstatosti. Sportovní výkony prokládal kulturními zážitky, v Salzburgu pravidelně navštěvoval letní divadelní festival Salzburger Festspiele, v roce 1935 zde zhlédl slavnou inscenaci *Fausta* v provedení Maxe Reinhardta.

Když byl v roce 1934 jmenován čestným členem Klubu alapistů československých, v medailonu se čtenáři dočetli obdivuhodný výčet jeho dosavadních turistických výkonů: „Počal chodit do hor již ve svých mladých letech. Od r. 1897 s profesorem dr. Chodounským. Konal výstupy v rakouských Alpách a největší počet výprav konal do Julských a Savinjských Alp, kde dlal téměř každého roku. Vystoupil na Kanin, Manhart, Viš, Montáž, Triglav s celým okolím sousedních hor atd. Podnikal též výpravy na Tatry a na Krym. Lyžařské výpravy prováděl se soudním radou dr. Mattušem. Byl literárně činný a napsal do ‚Alpského věstníku‘ mnoho odborných článků. Vydal ve ‚Žni z literatur‘ svazek 16. ‚Hory‘ s příspěvky dr. Čermáka, dr. Dvorského a V. Jandla.³ Svoji výpravu do Pyrenejí po stopách tažení vojska Karla Velikého zpracoval literárně v díle ‚Roncesvalles‘,⁴ kde popsal příslušné horské přechody. Konečně uveřejnil mnoho článků a fejetonů v ‚Národních listech‘ a ve ‚Venkovu‘ o horských túrách na lyžích a o výstupu na horu Aj Petri na Krymu.“⁵

Tille a univerzita

Hlavním zaměstnáním a náplní pracovního času byla pro Tilleho univerzitní výuka, vedení přednášek a seminářů na pražské filozofické fakultě i další profesorské povinnosti. V této době vedl kromě semináře dějin francouzské literatury také seminář pro srovnávací literaturu a od roku 1929 nově založený seminář pro srovnávací studium dramatické literatury a její inscenace. Ze zachovaných svědectví mnoha jeho studentů⁶ je patrné, že tyto semináře představovaly studnici

3 Kniha obsahovala dvě Tilleho cestopisné črty z túry po Julských Alpách a z lyžování na Šumavě. V knize, která vyšla v rámci knižnice Žeň z literatury, určené zejména pro mládež, také formuloval tzv. horské desatero, několik pravidel pro pohyb v horách. Viz *Hory*. Praha: Jan Laichter, 1907.

4 Tille, Václav. *Roncesvalles*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912.

5 [Nepodepsáno]. PhDr. Václav Tille... *Věstník Klubu alapistů československých v Praze* 1, 1934, č. 5, září–říjen, s. 42.

6 Viz vzpomínkové pásmo publikované v *Listech pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 13–15, 23. 9., s. 324–356 (z Tilleho žáků přispěli: René Wellek, Jiří Ježek, Frank Tetauer, Miloš Hlávka, Jiří Weil, Josef Šup, A. M. Brousil, Vladimír Müller, Josef Träger, Josef M. Kvapil, Václav Sommer). Z dalších vzpomínek Tilleho studentů viz Kovárna, František. Václav Tille na universitě.

svobodného tvůrčího myšlení, kde se diskuze o nejmodernějším umění včetně filmu díky Tilleho mimořádným znalostem doplňovaly o poznatky z filozofie, archeologie, přírodních věd, stejně jako jazykovědy, literární historie a lidové slovesnosti. Tille v semináři osobitě uplatňoval základní principy literární komparatistiky, jak je znal zejména z prací francouzských literárních vědců – srovnávací hledisko pro něho znamenalo v moderních dílech vysledovat logiku jejich vztahu k tradici, odkazem na analogie v minulosti osvětlit vnitřní spřízněnost moderních prvků s předcházejícím vývojem umění a lidové slovesnosti.⁷ Nezbytným předpokladem pro tyto srovnávací analýzy pro Tilleho zůstávalo důkladné poznání a shrnutí pramenného materiálu, jak to s odkazem na citát francouzského literárního historika Sainte-Beuva napsal ve své práci *Filosofie literatury u Taina a předchůdců* (1902): „Připojuji jen naučení, jež dal v úvodní přednášce svým posluchačům, a jež dodnes měl by uvážiti každý, kdo nastupuje literární studium. „Studia pozitivní a přímá jsou základem všeho. Zjednejte si pevný základ..., mimo to však, a nad to, ponechte trochu místa fantazii, chce-li se zroditi – plamenu na Juliově čele – ne však jen na čele, ale i v srdci.“⁸ V tomto smyslu lze Tilleho považovat za dědice pozitivismu, který mu byl jako knihovníkovi i vědci nezbytným východiskem k dalšímu zkoumání a tázání. Mnohem větší vliv na jeho vědeckou práci i celkový pohled na svět měla Einsteinova teorie relativity, jejíž uplatnění v duchovědách dlouhodobě promýšlel.

K občasným návštěvníkům seminářů patřili také divadelníci či režiséři, například Voskovec a Werich, kteří sem chodili načerpat poznatky v rámci přípravy svých her. Součástí Tilleho semináře byla jeho pečlivě (a převážně za vlastní peníze) budovaná profesorská knihovna, jejíž vedení svěřoval vybraným studentům a studentkám, v této funkci působili mimo jiné Miroslav Haller, Josef M. Kvapil, Václav Sommer, Anna Pospíšilová, Jarmila Lormanová a Josef Šup.

Tilleho úsilí směřovalo k tomu založit samostatný divadelní institut podle divadelních ústavů fungujících ve Vídni (Hochschule für Musik und darstellende

---

Literární noviny 9, 1936–1937, č. 20, 24. 7. 1937, s. 1–2; Novotný, Miloslav. Poznámky pohrobní. *Literární noviny* 9, 1936–1937, č. 20, 24. 7. 1937, s. 3; Lormanová, Jarmila. *Hovory s Václavem Tillem*. Praha: ELK, 1948; Brambora, Josef. V Tilleho semináři. *Divadelní noviny* 10, 1966–1967, č. 13, 8. 2. 1967, s. 4–5; Kvapil, J. M. Zakladatel české divadelní vědy. *Divadelní noviny* 10, 1966–1967, č. 13, 8. 2. 1967, s. 1 a 3; Wenig, Jan. Ne pouze vzpomínka. *Divadelní noviny* 10, 1966–1967, č. 13, 8. 2. 1967, s. 2; Müller, Vladimír. Jedno svědectví o profesoru Tillovi. *Lidová demokracie* 23, 1967, č. 43, 12. 2., s. 5; Pospíšilová, Anna. Syn věku rozumu. *Dějiny a současnost* 9, 1967, č. 6, s. 19; Träger, Josef. Václav Tille, náš první divadelní vědec. *Plamen* 9, 1967, č. 8, srpen, s. 59–61.

7 Důkazem, že se toto hledisko nevztahovalo pouze na literaturu, divadlo nebo lidovou slovesnost je i Tilleho odpověď do dobové diskuze o jazzu v rozhlasu: „Považuji jazz, jak jsem jej slyšel hrát v Americe, za nový hudební útvar, vhodný i pro Evropu, který ruší sice její hudební tradici, ale může se stát podkladem nové tvořivosti. U nás je jazzu nejbližší Ježek z Osvobozeného divadla a Rozhlas by vykonal užitečný čin, kdyby požádal Ježka o skladby pro Rozhlas vhodné.“ Tille, Václav. Pro či proti jazzu? [anketa]. *Přehled rozhlasu* 2, 1933, č. 9, s. 4.

8 Tille, Václav. *Filosofie literatury u Taina a předchůdců*. Praha: Jan Laichter, 1902, s. 100.

Kunst), Berlíně (Theaterwissenschaftliches Institut), Mnichově (Institut für Theatergeschichte),⁹ které měl možnost osobně poznat, navázal kontakt i s několika americkými univerzitami. Ve třicátých letech už měl být dokonce připraven architektonický návrh na úpravu budovy rektorátu v Celetné ulici, kde mělo být pro institut vyhrazeno sedm místností podle Tilleho projektu: „velká přednášková síň s pokusnou scénou a promítací stěnou, místnost pro divadelní knihovnu, jiná pro sbírky obrazů, fotografií a maket, jiná pro filmotéku a diskotéku, pracovna pro členy, pracovna ředitele a pracovna asistenta“.¹⁰ K realizaci tohoto ambiciózního projektu nedošlo, což nic nemění na faktu, že Tille položil základy k osamostatnění dějin a teorie divadla jako plnohodnotného vědního oboru.

Přínos Tilleho seminářů nejen pro jeho účastníky, ale pro celou českou kulturu, se po letech pokusila shrnout překladatelka Anna Pospíšilová, která na filozofické fakultě studovala v letech 1928–1932: „Takže sotvakdo prošel tímto ryze odborným čtením, aby nebyl zároveň do hloubky ovlivněn ve svých osobních postojích jak k věcem individuální morálky, tak k sociálním skutečnostem. A především, aby nezískal naprostou jistotu o zhoubnosti – a také neudržitelnosti jakéhokoli dogmatického trvání na jednou stanovených hodnotách. O nevyhnutelnosti stálého přerůstání ustálených hodnot v umění a v čemkoli jiném hodnotami novými, odpovídajícími nové skutečnosti světa, která se ustavičně proměňuje novými objevy, poznatky i jinými činiteli. A nakonec také o nutnosti a čestné povinnosti probíjovat osobní statečností volnost žádoucímu vývoji tam, kde konzervatismus, pohodlnictví a pošetilost hledí přehlížet nové.“¹¹ I podle autorových deníků se zdá, že zde Pospíšilová mimoděk vystihla jeden z charakteristických rysů Tilleho osobnosti, jenž pomáhá alespoň částečně pochopit jeho postoje k různým životním jevům, zkušenostem a událostem, včetně umění a politiky.

Ve vztahu k univerzitnímu prostředí jsou cenné Tilleho postřehy ze zákulisí jednání profesorského sboru o habilitačních řízeních (v denících z těchto let jsou zmiňovány habilitace Oty Dubského, Václava Černého, Františka Kovárny a dalších) nebo obsazování pozic profesorů (např. stolice pro starší českou literaturu po úmrtí Jana Jakubce v roce 1936). Dne 16. února 1937 bylo Tillemu sedmdesát let a přiblížil se tak okamžik jeho odchodu do penze. Tisk jej zahrnul množstvím jubilejních článků, obdržel desítky korespondenčních gratulací, osobně mu blahopřáli přátelé a blízcí, včetně T. G. Masaryka. Pro Tilleho však odchod do penze znamenal skličující okamžik uznání vlastního stáří a bolestné

9 Tille, Václav. Vysoká divadelní škola ve Vídni. *Rozpravy Aventina* 6, 1930–1931, č. 20, 5. 2. 1931, s. 234–235; Tille, Václav. Divadelní ústav v Berlíně. *Rozpravy Aventina* 6, 1930–1931, č. 21, 12. 2. 1931, s. 244–246; Tille, Václav. Divadelní ústav mnichovské univerzity. *Rozpravy Aventina* 6, 1930–1931, č. 22–23, 19. 2. 1931, s. 264–265. (Přetištěno in: Tille, Václav. *Kouzelná moc divadla*. Praha: Divadelní ústav, 2007, s. 289–304.)

10 Sommer, Václav. Divadelní odkaz profesora Tille. *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 13–15, 23. 9., s. 356.

11 Pospíšilová, Anna. Syn věku rozumu. *Dějiny a současnost* 9, 1967, č. 6, s. 19.

vědomí blížícího se konce, navzdory tomu, že toho ještě chtěl tolik napsat a prožít. V den svých narozenin 16. února 1937 si do deníku poznamenal: „Celkem – papírový výsledek padesáti let práce, několik milých hlasů známých – a dost. A nyní nastane doznívání. Štěstí člověka spočívá v tom, že bolesti zapomíná a neskutečnost budoucna světa bez sebe si nedovede citově představit.“ S plánovaným odchodem z fakulty souvisely úvahy o jeho nástupci. V deníku se na několika místech zmiňuje: „... za svého přirozeného nástupce ve vědě mám Vilikovského“.¹² Jan Vilikovský však své odborné působení spojil s univerzitami v Bratislavě a od roku 1939 v Brně, kde se po válce stal řádným profesorem starší české a slovenské literatury.

Vedle univerzity se Tille i nadále účastnil spolkových aktivit PEN klubu, Union Académique Internationale v Bruselu, Rotary klubu. Horšíci se politické poměry v Německu i jinde v Evropě začaly výrazně zasahovat do aktivit Union intellectuelle, s jehož ústředím pod vedením rakouského šlechtice Karla Antona Rohana se československá sekce v čele s Tillem rozešla na počátku roku 1934, a nadále působila samostatně.

Tille a divadlo

Václav Tille v denících hutně glosoval dění v divadelním prostředí, v této době stále působil jako externí divadelní referent deníku *Prager Presse*, poslední referát o premiéře zde publikoval 10. března 1937. Tille chápal divadlo jako svébytný umělecký projev, který nespočíval jen v pouhé dramatizaci textu, ale jako komplexní tvar sestávající z hereckého projevu, jevištní techniky a zejména vztahu hlediště a jeviště: „Navštívit divadelní představení znamenalo pro Tilleho víc než jen zhlédnout a zhodnotit dramatické dílo a jeho jevištní provedení. Zahrnoval do svého vnímání i dojem z divadelního sálu, architektury budovy, z prostor určených k občerstvení, společenské konverzaci, atd. Otevřenost všem těmto počítkům, vědomí společného a neopakovatelného sdílení divadelního zážitku s ostatními, chápání divadla jako jevu nejen estetického, ale i sociologického, byly u kritika Tilleho silnější než u jeho kolegů.“¹³ Tilleho odkaz coby divadelního vědce, příležitostného dramaturga a recenzenta zahrnuje na osm set článků v *Prager Presse* a dalších tisíc bibliografických položek týkajících se divadla, jež se zachovaly v různých novinách, časopisech a publikacích.

I po roce 1932 se Tille zapojoval do nových projektů a kulturních iniciativ. Deníkové záznamy obsahují mnohé postřehy ozřejmující proces vzniku těchto aktivit v zákulisních vyjednáváních. V první řadě se jednalo o několikasvazkový projekt *Dějiny Národního divadla* iniciovaný Přemyslem Šámalem (resp. Sborem pro zřízení druhého Národního divadla) u příležitosti padesátiletého jubilea

---

¹² K tomu srov. zápis v Tilleho deníku z 4. prosince 1936.

¹³ Knopp, František. Václav Tille a divadlo. In: Tille, Václav. *Kouzelná moc divadla*. Praha: Divadelní ústav, 2007, s. 410.

první české scény. Tille se o záměru zmínil poprvé 3. února 1932: „Šámal mi vzkázal po redaktorovi Jelínkovi, abych s Šaldou, Nejedlým a Vodákem se radil o vydání Dějin Národního divadla.“ Bylo zjevné, že dát dohromady autorský kolektiv složený z výrazných individualit nebylo nijak snadné, ale celý projekt se nakonec podařilo realizovat.¹⁴ Václav Tille dostal za úkol zpracovat dějiny činohry Národního divadla v letech 1900–1918. Rukopis vznikal s obtížemi několik let, a když jej v dubnu 1935 odevzdal, musel text pro jeho rozsáhlost výrazně zkrátit. Na celém procesu vzniku této monografické práce, jak jej částečně dokumentují také deníkové záznamy, je patrné, jak složitě se Tille vyrovnával s formou historické syntézy, která měla pokud možno nezaujatě vyložit jednu etapu českého divadla. Monografie se setkala s chladným přijetím. Jak později uvedl Josef Träger, Tilleho práce připomínala spíše kroniku, než aby dokázala zachytit „bohatství jeho osobních dojmů z této významné éry českého divadla, jejímž byl spolutvořícím svědkem“.¹⁵

Tille nebyl k českému divadelnímu prostředí nijak existenčně vázán, což mu umožňovalo značnou svobodu kritického projevu. Na druhou stranu z toho vyplývalo jeho poněkud osamocené, solitérní postavení – na premiérách údajně nesesádal v lóžích pro kritiky, ale častěji mezi běžnými diváky v hledišti. Jeho vztah k českému divadlu měl charakter trvalé nespokojenosti a zklamání, jak příliš se rozchází úroveň domácích scén s jeho představami. Stálé napětí mezi ním a českým divadlem mělo své kořeny ještě před válkou, kdy byl divadelním referentem *Národních listů*. Představitelé Národního divadla se v roce 1915 na vedení deníku obrátili kvůli nespokojenosti s Tilleho divadelními referáty, krátce nato Tille z vlastního rozhodnutí *Národní listy* opustil.

Další ostrý střet s Tilleho uměleckými představami se odehrál v roce 1925 v souvislosti s inscenací hry *Příští Mesiáš* belgického dramatika Henriho Soumagnea, jež byla s úspěchem uváděna v Bruselu i v Paříži. Tille tuto „metafyzickou grotesku o poválečné zmaterializované době, jež volá po novém Mesiáši“¹⁶ přeložil a pomohl prosadit do Národního divadla, kde se jí ujal režisér Karel Dostal. Premiéra dne 5. ledna 1925, již se účastnil také belgický autor, měla bouřlivý průběh, část publika dávala najevo nespokojenost pískotem a výkřiky kvůli údajné urážce náboženského citu: děj hry se totiž odehrával v zapadlé varšavské židovské krčmě, kde byl jednou z postav na jevišti Ježíš Kristus (vedle Vergilia, Mohameda či Buddhy). Případ měl široký ohlas v tisku, kde se dostávaly na přetřes otázky svobodné tvorby, mravnosti, policejní cenzury,

14 *Dějiny Národního divadla* sestávaly z šesti svazků: Bartoš, Jan. *Národní divadlo a jeho budovatelé*. Díl 1 (1933); Matějček, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*. Díl 2 (1934); Nejedlý, Zdeněk. *Opera Národního divadla do roku 1900*. Díl 3 (1935); Fischer, Otokar. *Činohra Národního divadla do roku 1900*. Díl 4 (1933); Tille, Václav. *Činohra Národního divadla od roku 1900 do převratu*. Díl 5 (1935); Nejedlý, Zdeněk. *Opera Národního divadla od roku 1900 do převratu*. Díl 6 (1936).

15 Träger, Josef. Václav Tille, náš první divadelní vědec. *Plamen* 9, 1967, č. 8, srpen, s. 61.

16 T. [Tille, Václav]. Der künfte Messias. *Prager Presse* 5, 1925, č. 8, 1., s. 6.

o umělecké svobodě se pořádala veřejná debata, na kterou však Tille nebyl přizván. *Právo lidu* také iniciovalo anketu o cenzuře, kde se proti rozhodnutí úřadů a pro obhajobu umělecké svobody vyslovila řada osobností uměleckého života (Max Brod, Karel Čapek, Otokar Fischer, K. H. Hilar, F. X. Šalda, Fráňa Šrámek a mnozí další). Sám Tille přispěl do ankety lapidárním bonmotem: „Předběžná divadelní cenzura zdá se mi v absolutním státě nutná, v konstitučním zbytečná, v republice směšná.“¹⁷ Cenzurní zákaz zůstal v platnosti a hra tak byla uvedena pouze jednou.¹⁸

Podstata sporu okolo uvedení Soumagneovy hry má pro Tilleho kritické nastavení vůči veřejnému dění téměř modelové parametry. V nadšeném článku publikovaném ve *Venkově* měsíc před premiérou prezentoval *Příštího Mesiáše* jako bytostně aktuální a nadčasovou hru o falešném mesiášství s jeho hledáním spásy v nových náboženstvích bez obsahu. Konvenovalo mu také neobvyklé autorské řešení tematizující před diváky samotný proces dramatizace skutečnosti, kdy herec vydávající se za autora v prvním aktu komentuje před diváky rozestavení scény a význam dekorací. Hlavní smysl hry spatřoval v tom, že ukazovala zápas „s vědomím, že nelze se vyhnouti otázce o poměru člověka k Neznámému“,¹⁹ což byl jeden ze stěžejních problémů, kterým se on sám po léta zabýval a řešil jej ve svém díle. Nadčasové a univerzální téma vyjádřené moderní uměleckou formou se však dostalo do konfliktu s dobovými stereotypy a ideologickými frázemi (zejména úzkoprsým dobovým „klerikalismem“, reprezentovaným lidovou stranou a jejími *Lidovými listy*, které kampaň proti hře živily), jež neumožňují spatřit hodnoty jinde než samy v sobě. Tato myšlenková omezenost, skrze niž si člověk v zájmu krátkodobých politických či mocenských cílů sám sobě odpírá možnost svobodného tvůrčího a kritického rozhledu, byla pro Tilleho trvalým zdrojem pocitů rozhořčení a ironických komentářů, jež se neomezovaly pouze na divadlo.

Tille a literatura

Intenzivní spolupráci navázal na počátku třicátých let s nakladatelstvím Sfinx bratrů Jandových. Po několikaletých přípravách se v tomto nakladatelství dočkala realizace překladová edice nazvaná *Evropská knihovna*, pro niž byl Tille vytipován jako vedoucí redaktor už roku 1930.²⁰ Knižnice přinášela překlady pečlivě vybraných próz světové literatury (zejména německé, anglické, americké, francouzské, sovětské). V roce 1935 na základě této knihovny vznikl Evropský literární

17 Tille, Václav. Na obranu umělecké svobody! [anketa]. *Právo lidu* 34, 1925, č. 13, 15. 1., s. 2.

18 Tilleho překlad (podepsán pseudonymem V. Řiha) nakonec vyšel alespoň knižně s předmluvou F. X. Šaldy a doslovem Otokara Fischera, který shrnul dobové kritické ohlasy a průběh rozpravy v tisku. ke knize byl též připojen doslov Henri Soumagnea k celé aféře. Viz Soumagne, Jindřich. *Příští Mesiáš: dramatický pamflet o pěti obrazech*. Pardubice: Radoměřský, 1925.

19 Tille, Václav. *Příští Mesiáš*. *Venkov* 19, 1924, č. 276, 25. 11., s. 2.

20 K tomu srov. zápis v Tilleho deníku z 16. června 1930.

klub, předplatitelský čtenářský klub, první svého druhu na našem území, mezi jehož zakladatele patřili vedle bratrů Jandových také Václav Tille a Emil Vachek.²¹

Tille se na koncepci a organizaci klubu podílel od počátku v roli předsedy, součástí jeho práce bylo vypracovávání lektorských posudků²² na knihy vybrané pro tuto edici specialisty na jednotlivé světové literatury. Deníkové zápisy jsou proto od roku 1932 proloženy záznamy o četbě světových románů (též dobrodružné četby a detektivek), které Tille četl nejčastěji v německých překladech, ale i ve francouzštině. Knihy si s sebou bral také na letní lázeňské pobyty, kde jich za měsíc zvládl přečíst i na dvě desítky. Emil Vachek u příležitosti Tilleho sedmdesátých narozenin popsal jeho stěžejní organizační a odborný vklad pro zdárné vedení knižnice: „Jeho styky, jazykové znalosti, sčtetlost v staré literatuře, dokonalé znalosti nové literatury, rychlá a přesná orientace v světovém povětří a k tomu dokonalá pružnost, neúnavnost v chápání vývoje literárního, organizačního i právního, upozorňoval na lidi, přicházel, kdykoli se zatelefonovalo na schůzky, které, řekl bych, fejtonizoval, protože jsme vyřídili věc ve veselém, zábavném a účelném kvapu, ani jsme se nenadáli.“²³

Spolupráci s nakladatelstvím Sfinx prohloubilo také redakční angažmá ve znovuoobnovených *Literárních novinách*, jejichž vydávání se po dvouleté přestávce ujalo právě nakladatelství Bohumila Jandy. Od listopadu 1934, kdy vyšlo první číslo, byl Tille členem redakční rady, vedle Josefa Hory, Viktora Knappa, A. M. Píši, Franka Tetauera, Emila Vachka a vedoucího redaktora Bohumila Mathesia. Již o měsíc později, 23. prosince 1934, si Tille v deníku postěžoval, že Mathesius „řídí Literární noviny špatně“, nicméně i přes permanentní kritiku spolupracoval s časopisem i v dalších letech. Další nakladatelské plány Jandova nakladatelství, například intenzivně zvažované „dějiny světových literatur“, o něž byl sváděn velký boj s nakladatelstvím Melantrich a jejichž koncepci zřejmě načrtl právě Tille, už nebyly realizovány.

Tilleho stěžejní monografie *Božena Němcová*, jež se od roku 1911 dočkala přepracování i několika dalších vydání,²⁴ dodnes představuje jeden z nejlepších životopisů, jaké kdy byly o nejvýznamnější české spisovatelce napsány. Tille jako uznávaný životopisec a znalec Němcové dlouhodobě podporoval vědecké studium jejího díla včetně korespondence, upozorňoval na potřebu vzniku sebraných spisů a usiloval o vybudování jejího pomníku (stejně tak byl členem

21 Více viz *Nakladatel Bohumil Janda a Evropský literární klub*. Praha: Evropský literární klub, 2000. Též Vachek, Emil. V. Tille a Evropský literární klub. *ELK* 2, 1937, č. 8, srpen, s. 1–3; Pražák, Albert. Staré myšlenky v nové době. In: *ELK 1935–1945* [sborník uspořádaný k desátému výročí založení Evropského literárního klubu]. Praha: ELK, 1946, s. 7–9.

22 Mnoho recenzí, resp. lektorských posudků se zachovalo v Tilleho písemné pozůstalosti. Viz Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále jen LA PNP), fond Václav Tille – dodatky, rukopisy vlastní, články, fejtony, recenze, přednášky, recenze pro Sfinx.

23 Vachek, Emil. Neznámý Tille. *Literární noviny* 9, 1936–1937, č. 12, 27. 2. 1937, s. 5.

24 Tille, Václav. *Božena Němcová*. Praha: Mánes, 1911. Dále vyšlo v letech: 1914 (2. přepracované vydání), 1920 (3. změněné vydání), 1938, 1939, 1940, 1947, 1969. Vedle toho Tille připravil řadu edic z díla Němcové, včetně pohádek.

Společnosti Bedřicha Smetany). U příležitosti sedmdesátého výročí úmrtí české spisovatelky v roce 1932 na tuto potřebu znovu upozornil ve svých článcích a obrátil se zejména na ženy: „Nenašly by se české ženy, které by se sdružily k tomu cíli, aby vedle pomníků Hany Kvapilové, Karoliny Světlé a Elišky Krásnohorské stál v Praze také pomník Boženy Němcové? A které by daly podnět k tomu, aby obětavá práce soukromá o jejím díle, dnes tak slaveném a tak milovaném, dočkala se takové podpory, aby definitivní vydání jejího díla se stalo skutkem?“²⁵ Jeho apel skrytě mířil přesně tam, kam nakonec zasáhl. O měsíc později byly v součinnosti s Ženskou národní radou a její předsedkyní, senátorkou Františkou Plamínkovou, zahájeny přípravné práce k ustavení Společnosti Boženy Němcové. Tille na ustavující schůzi přípravného výboru, která se konala 5. března 1932 v sále Ženského klubu v Praze v ulici ve Smečkách, vystoupil s úvodní přednáškou. Společnost si vytkla jako hlavní cíl vybudovat pomník české spisovatelce,²⁶ podporovat vědecké studium jejího díla, publikovat sebrané spisy a založit muzeum. Z Tilleho deníku je patrné, že se iniciativa Plamínkové a budoucí předsedkyně Společnosti A. M. Tilschové (jimž dlouhodobě nebyl nakloněn) dostala do určitého střetu s jeho původními představami, a proto se na další činnosti rozhodl nepodílet. Když byla 27. dubna 1933 oficiálně ustavena Společnost Boženy Němcové, jeho jméno už mezi členy výboru nenalezneme.²⁷

V závěru svého života se Tillemu podařilo dokončit monumentální dílo, třísvazkový *Soupis českých pohádek* o téměř dvou tisících stranách. Začal na něm pracovat již v osmdesátých letech 19. století, v době, kdy navštěvoval seminář Jana Gebauera a kdy se odvíjela hlavní etapa jeho odborného zájmu o srovnávací studium lidové slovesnosti. První ukázkou pokusu o systematizaci českých pohádek zveřejnil již v roce 1897.²⁸ Prvních osm dílů soupisu českých pohádek publikoval díky iniciativě finského folkloristy Kaarleho Kroona v německém překladu v roce 1921.²⁹ V dokončeném prvním díle soupisu, který vydala Česká akademie

25 Tille, Václav. Vzpomínka na Němcovou. *Rozpravy Aventina* 7, 1931–1932, č. 20, 4. 2. 1932, s. 162.

26 T. G. Masaryk věnoval v roce 1932 na vybudování pomníku finanční dar 100 000 korun. K realizaci pomníku však došlo až v roce 1955, kdy byla 28. června na Slovanském ostrově v Praze slavnostně odhalena socha z dílny Karla Pokorného. Více o činnosti viz *Společnost Boženy Němcové v Praze: 1933–1958*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

27 Dvořáková, Helena. Společnost Boženy Němcové. *Ženská rada* 9, 1933, č. 5, s. 109–110.

28 Tille, Václav. České pohádky. *Národopisný sborník československý* 1, 1897, s. 14–18.

29 Tille, Václav. *Verzeichnis der böhmischen Märchen*. Helsinki: Suomalainen Tiedakatemia, 1921. V této knize se Tille přidržel metodiky finského badatele Anttiho Aarneho a pohádky utřídil dle soustavy pohádkových prvků, kterou v pozdější verzi opustil ve prospěch tradičního abecedního řazení. Jak k tomu sám uvedl: „Výsledkem několikaletého studia bylo, že jsem upustil od původního úmyslu a postavil soupis českých pohádek na nový základ. Původní rukopis z roku 1911 jsem zničil a udělal soupis nový. Soupis ten je založen na kritickém rozboru toho materiálu, kterého bylo dosud domácími i cizími pracovníky užíváno jako českého prozaického podání.“ V. T. [Tille, Václav]. Předmluva. In: *Soupis českých pohádek*. Díl 1. Praha: Česká akademie věd a umění, 1929, s. IV.

věd a umění v roce 1929, už Tille vycházel z přesvědčení, že samostatná lidová slovesnost v podstatě neexistuje, jelikož lidové pohádky a povídky měly dle jeho zjištění vždy nějaký knižní, tedy umělý pramen. Jak sám uvedl ve stručné předmluvě: „konečně jsem ztratil nadobro víru ve zvláštní pohádkový svět, vytvořený „lidem“.“³⁰ K těmto umělým pramenům patřily tzv. knížky lidového čtení, jež se těšily značné oblibě, nebo kalendáře, kde byly otiskovány překlady orientálních pohádek, jež se pak dále šířily a variovaly v ústní lidové slovesnosti. Na tomto předpokladu svůj soupis nově strukturoval, seřadil jej abecedně podle názvů jednotlivých pohádkových typů. Soupis sestával z jednotlivých hesel, kde byla každá látka (pohádkový motiv) s jednotlivými typy opatřena výkladem s odkazy na cizí paralely, odbornou literaturu, doplňoval jej rozsáhlý rejstřík (index). Ačkoliv měl soupis určité nedostatky, dodnes tato práce představuje cennou materiálovou pomůcku v pohádkoslovném výzkumu.³¹ Kniha vyšla po mnoha anabázích, zapříčiněných zejména velkým rozsahem, ve třech dílech publikovaných v letech 1929, 1934 a 1937. V této době už tkvěl Tilleho odborný zájem v jiných oblastech, ale vědecká poctivost mu nedovolila toto dílo ponechat nedokončené: „Neodpustil si jeho neustálé zdokonalování a vlekl je s sebou jako tíživé břemeno až do své smrti.“³² Soupis je důkazem o mimořádné badatelské pílí a šíři znalostí autora, který pro tuto svou práci obětoval část vlastního zdraví. V březnu 1937 za průkopnické studie o českých pohádkách a dokončení *Soupisu českých pohádek* obdržel od třetí třídy České akademie věd a umění Cenu Josefa Hlávky.

Tille a film

S ještě větší intenzitou Václav Tille v tomto období navštěvoval biografy, jelikož poznámek o zhlédnutých filmech v denících přibýlo. Tilleho dlouhodobý zájem o toto nové umělecké médium se datuje už od roku 1908, kdy publikoval stat *Kinéma*, která bývá považována za jeden z prvních teoretických textů o estetice filmu v celosvětovém měřítku.³³ Zároveň je považován za zakladatele české filmové kritiky, jelikož ve stejném roce publikoval první recenzi o filmové adaptaci Daudetovy divadelní hry *Arelatka* (francouzsky *L'Arlésienne*, 1908, režisér Albert Capellani). Většinu publikovaných i několik nepublikovaných Tilleho textů věnovaných filmu zahrnul jeho žák Lubomír Linhart do knihy *První estetik filmu*

30 Tamtéž, s. IV.

31 K tomu více viz Horák, Jiří. Soupis českých pohádek [ref.]. *Lidové noviny* 38, 1930, č. 366, 23. 7., s. 7; Horálek, Karel. Václav Tille a úkoly naší folkloristiky. *Radostná země* 7, 1957, č. 3, s. 67–70; Kraitlová, Irena. Václav Tille a jeho směřování k moderní pohádce. *Česká literatura* 38, 1990, č. 5, s. 438–445.

32 Blümllová, Dagmar. Václav Tille, historik lidské duše. In: Blüml, Josef – Blümllová, Dagmar – Jiroušek, Bohumil a kol. *Jihočeši v české historické vědě*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999, s. 63.

33 K tomu viz *Stále kinema. Antologie českého myšlení o filmu 1904–1950*. Eds. Petr Szczepanik, Jaroslav Anděl. Praha: Národní filmový archiv v Praze, 2008, s. 21–25.

Václav Tille (1968), nicméně také deníkové záznamy obsahují množství cenných glos k dobové filmové produkci. Oproti roku 1908, kdy bylo filmové médium teprve na počátku objevování technických možností, už měl Tille ve dvacátých a třicátých letech možnost sledovat dynamicky se rozvíjející filmový průmysl včetně zvukového filmu. Sám či s manželkou navštěvoval pražské i evropské biografy promítající pestrou aktuální nabídku amerických, německých či francouzských filmových produkcí, nevyhýbal se ani ryze komerčním žánrům, jako byly muzikály či detektivní a kriminální filmy. V jeho přísných a lapidárních hodnotících soudech je patrná vnitřní souvislost a struktura kritického pohledu, schopnost analyzovat děj, posoudit kvalitu herectví a technickou stránku filmových obrazů. Zajímal se také o dokumentární film a samostatnou kapitolu jeho zájmu tvořil sovětský avantgardní film. Ostatně, během své návštěvy v Moskvě v roce 1928 měl možnost zhlédnout film režiséra Borise Barneta *Moskva v říjnu* (rusky *Moskva v Oktábre*, 1927) a vyslechnout si zde přednášku Sergeje M. Ejzenštejna. ve třicátých letech se pak zabýval zejména vztahem divadla a filmu, v listopadu roku 1932 vystoupil s úvodní přednáškou na toto téma v rámci přednáškového kurzu pro režiséry, herce a kameramany po boku předních osobností domácího filmového průmyslu. Z deníků je patrné, že zájem o spolupráci s Tillem na filmovém poli měli například Vladislav Vančura, Julius Schmitt či Miloš Havel, jakkoliv se tyto plány nedočkaly naplnění. Tilleho přínos filmovému oboru spočívá i v jeho pedagogické roli: mezi jeho žáky patřili pozdější filmoví publicisté a teoretici jako A. M. Brousil, Lubomír Linhart nebo Jan Kučera.

Tille a politika

To, co se v tomto období zřetelně mění, jsou v první řadě vnější souvislosti autorova života, rámované dramatickým politickým děním doma i v zahraničí. V denících z období let 1932 až 1937 se zrcadlí různé důležité události, volby, revizionistické nálady v Maďarsku, politické popravy v Sovětském svazu nebo návštěvy významných státníků v Československu. Polovina třicátých let byla charakteristická hlavně silícím politickým radikalismem, jehož projevy Tille znepokojeně sledoval doma i v zahraničí. Během jeho pobytu v Mariánských Lázních v srpnu 1933 byl v nedaleké vile Edelweiss spáchán atentát na německého filozofa Theodora Lessinga, který tou dobou v Československu působil jako významný představitel německého exilového protinacistického hnutí. Politických atentátů přibývalo. Dne 27. dubna 1934 ještě Tille hovořil s francouzským ministrem zahraničí Louisem Barthouem během jeho návštěvy v Praze a o půl roku později se Barthou stal obětí atentátu na jugoslávského krále Alexandra I. v Marseille – vražda významných představitelů spojeneckých zemí vypovídala o eskalujících poměrech v Evropě.

Na domácí politické scéně na podzim roku 1934 Tille se skepsí sledoval sloučení Československé národní demokracie, Národní ligy a Národní fronty do radikálně pravicového uskupení Národní sjednocení, jehož předsedou se stal

Karel Kramář³⁴ a místopředsedy Jiří Stříbrný a František Mareš (otec malířky Milady Marešové). Pro nacionalisticky vyhocené postoje Tille nikdy neměl pochopení a často se kvůli tomu dostával do konfliktů, proto také s nelibostí hleděl na vyhocené pouliční boje o univerzitní insignie v listopadu 1934. Českou politiku zásadně poznamenala zejména abdikace prezidenta Masaryka v prosinci 1935 a následné vyjednávání o jeho nástupci. Kandidatura Edvarda Beneše a jeho protikandidáta Bohumila Němce výrazně polarizovala celou domácí politickou scénu.

Tille se s Masarykem znal z dob svých studií v letech 1885–1889, kdy navštěvoval Masarykovy přednášky sociologie a dějin filozofie. Tilleho studium spadalo do doby, kdy vypukly nejtvrdší boje okolo pravosti *Rukopisů*. Jak Tille později vzpomínal, Masaryk nezanášel tyto spory do svých univerzitních přednášek, ale jeho klid, věcnost a rozvaha působila na studenty o to mocněji. Spolu s Josefem Durdíkem byl Masaryk posuzovatelem Tilleho závěrečné doktorské práce *Herberta Spencera data sociologie* (1889). V roce 1920 u příležitosti Masarykových narozenin Tille publikoval obsáhlou a velmi otevřenou vzpomínku na svůj vztah k Masarykovi-profesorovi. Ocenil především jeho pojetí vědy jako čehosi „živého, životního, co zasahá hluboko do života národa i jednotlivce, že je vyznáním, přesvědčením, za které je nutno bojovat, jež nutno uplatňovat proti všemu, co by ukládalo jejímu samotnému bádání meze“.³⁵ Článek je důkazem, že podobný přístup k univerzitnímu studiu a otevřený vztah k studentům, který Tille oceňoval na Masarykovi, se sám coby profesor snažil uplatňovat: „V tom vyvrcholila jeho učitelská činnost, že nejen z katedry, ale přímo v životě, v nejprudší vřavě bitevní, učil stále a důsledně jíti za poznanou pravdou a nehleděl na sebe větší moc, která se jí staví v cestu a především nedbat [sic] při tom vůbec na vlastní nebezpečí.“³⁶

S Masarykem se Tille potkával při různých příležitostech – například 2. prosince 1932 na oficiální audienci zástupců československého Rotary klubu. Ještě 18. února 1937 Masaryk na společenském čaji osobně gratuloval Tillemu k sedmdesátce, jednalo se o jejich poslední osobní setkání. Jak je z deníků patrné, vstřícný a respektující vztah k Masarykovi však Tillemu nebránil v kritice prezidentova okolí (Přemysl Šámal, V. K. Škrach) a velkého vlivu jeho dcery Alice Masarykové, k níž v denících zaujal velmi kritické postoje.

Soukromý život a Věra Vostřebalová

V soukromém životě Tilleho se v této době mnoho nezměnilo – s manželkou Julií žil v poklidném manželství, kde roky společného soužití ustavily pravidelný řád, k němuž patřil i odlišný způsob trávení volného času. Zdravotní stav manželky si

34 Ke vztahu Václava Tilleho a Karla Kramáře viz úvodní studii k prvnímu svazku *Deníků Václava Tilleho*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR – Nakladatelství Lidové noviny, 2023, s. 9–10.

35 Tille, Václav. Masaryk jako profesor. *Venkov* 15, 1920, č. 57, 7. 3., s. 7.

36 Tamtéž, s. 8.

žádal pravidelné lázeňské pobyty, kam ji Tille oddaně doprovázel a čas zde trávil prací, výlety po okolí či společenskou konverzaci na lázeňských kolonádách. Na druhou stranu přítomnost „druhé“ ženy, Věry Vostřebalové,³⁷ je v denících z posledních pěti let přece jen patrnější, byť zůstala ukryta pod šiframi Veris, Verus či iniciálami VV (v deníku z období nemoci).

Fakt, že Věra Vostřebalová byla blízkou přítelkyní Václava Tilleho, dnes není žádným tajemstvím. O skutečné povaze tohoto vztahu vypovídá téměř osm stovek dopisů, které jí Tille v letech 1923–1936 zaslal. O hloubce vzájemných citů mohou částečně napovědět oslovení užitá jejich pisatelem jako „miláčku“, „milé“, „zlatá dívečko“ atp. Je třeba vzít v potaz také vlastní obsah a podobu dopisů, které spíše než milenecká vyznání obsahují reflexe rozličných intelektuálních témat – v tomto smyslu dopisy zaslané Věře Vostřebalové tvoří pandán k Tilleho osobním deníkům, protože se v nich reflektují totožné události, zprostředkované však v podobě vyprávění, které neskrývalo literární ambice. Dopisy byly zjevně psány s cílem co nejlépe druhému zprostředkovat, zachytit a modelovat situaci, v níž se pisatel nachází, ať už šlo o líčení průběhu cesty, vybavení hotelových pokojů, setkání, emocí, reflexí četby (Vostřebalová často opatrovala Tillemu knihy na cesty, zejména detektivky) i dojmů z navštívených míst. Dominantním tématem vzájemné korespondence bylo dění v oblasti sociální práce, kterou Tille díky Vostřebalové se zájmem sledoval. V dopisech jí navrhoval taktiku pro jednání s politiky a dalšími veřejnými představiteli, předkládal řešení administrativních záležitostí, takže jej lze považovat za nenápadného spolutvůrce české sociální práce. Tille a Vostřebalová si mezi sebou vytvořili komplexní korespondenční prostor, jehož součástí byly různé diskrétní strategie. Například pohlednice a korespondenční lístky Tille podepisoval fiktivními jmény, nejčastěji jako „dr. Pešková“, „Pešková“ nebo „Pešek“. Opatrnost vyslovit v dopisech vlastní jméno ho často sváděla k různým hravým a vtipným narážkám. Předpoklad, že vzájemné dopisy byly psány dle předem sjednaných pravidel a s literárními ambicemi, potvrzuje jediný dochovaný konvolut dopisů Věry Vostřebalové,³⁸ které Tillemu zasílala v průběhu června roku 1933 během své cesty s Organizací sociálních pracovníků do Stockholmu – styl dopisů je téměř stejný jako adresátův, který jejich literární kvality také ocenil a doporučoval jejich publikování: „Obdržel jsem dnes další zásilku 26–27 a užasl jsem nad spoustou materiálu, nad svěžestí dojmů a znamenitým líčením. Myslím, že bude velmi dobře, když tento materiál po návratu bude *co nejdříve*, ještě v svěží paměti, zpracován a vydán v knížce.“³⁹

Z dopisů je patrné, že Vostřebalová pro Tilleho nepředstavovala jenom pasivní posluchačku jeho monologů a britkých komentářů, ale byla mu rovnocennou

37 Odkazy na literaturu týkající se Věry Vostřebalové viz úvodní studii k prvnímu svazku *Deníků Václava Tilleho*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR – Nakladatelství Lidové noviny, 2023, s. 12, pozn. č. 23.

38 LA PNP, fond Václav Tille, korespondence přijatá, osoby, Vostřebalová Věra.

39 Dopis Václava Tilleho Věře Vostřebalové z 30. června 1933. LA PNP, fond Václav Tille, korespondence odeslaná, osoby, Vostřebalová Věra.

partnerkou v dialogu. Společně sdíleli široké intelektuální zájmy o kulturu, umění, divadlo. Stejně jako Tille se také Vostřebalová pohybovala mezi významnými osobnostmi veřejného života. Z Tilleho deníkových záznamů i z korespondence je patrné, že se příležitostně setkávali během zahraničních pracovních či soukromých cest, Vostřebalová za ním několikrát přicestovala do Rakouska a společně absolvovali výlety po horách. Faktem je, že Vostřebalová se se svou rolí „tajné ženy“, zásadně formující celý její život, musela patrně velmi bolestně vyrovnávat. Sama ostatně vždy v souvislosti s dílem Václava Tilleho užívala pseudonymů, pod jménem Věra Marešová vyšel v roce 1926 její překlad francouzského románu spisovatelky Colette *Dům Klaudiny* v knižnici Zábavné čtení, kterou redigoval Tille, jenž patrně vydání v Laichterově nakladatelství také zprostředkoval. Pod šifrou Jan Vorel pak v roce 1947 edičně připravila soubor Tilleho próz *Barevné stíny*.

S Václavem Tillem se Vostřebalová poprvé setkala v roce 1913, kdy se po absolutoriu na Městské vyšší dívčí škole v Praze zapsala ke studiu na filozofické fakultě Karlovy univerzity, ovšem pouze jako hospitantka bez možnosti skládat zkoušky, protože neměla maturitní vzdělání. Sama k tomu ve vlastním životopise o mnoho let později uvedla: „Vychována většinou soukromě a nemajíc gymnázium, mohla jsem ovšem být jen posluchačkou mimořádnou, bez nároků na praktické uplatnění tohoto vzdělání. To mi však nevadilo – šlo mi tehdy právě jen o vzdělání. Příznivé poměry mé rodiny mne nenutily k výdělečné činnosti a já tedy studovala vášnivě. Mělo to i tu výhodu, že jsem nebyla vázána studijním řádem a mohla si svobodně volit, co mě zajímalo. Teprve později vlivem T. G. Masaryka a F. F. Plamínkové jsem se dostala k socialismu a feminismu a začala se zabývat otázkou povolání a soběstačnosti.“⁴⁰

Na univerzitě si zapsala přednášky Karla Chytila o dějinách umění, Lubora Niederleho o Starověké Germanii a Slovanech, převažovaly však přednášky o francouzské a západní literatuře Václava Tilleho, do roku 1916, kdy byla na fakultě zapsána, už jiné přednášky než jeho nenavštěvovala.⁴¹ V roce 1924 absolvovala Ženskou vyšší školu pro sociální péči, kterou v roce 1918 založila Alice Masaryková. Další profesní uplatnění spojila právě s touto školou, po absolutoriu se ujala vedení Organizace absolventek Vyšší školy sociální péče, z níž se v roce 1930 stala Organizace sociálních pracovníc ČSR.⁴² Sociální pracovníce tehdy bojovaly o společenský status své profese, právě Vostřebalová měla na tomto úsilí rozhodující podíl – propagovala sociální práci jako standardní profesi vyžadující odborné vzdělání, na četných přednáškách mluvila o problémech, s nimiž se tento nový obor potkával.

40 Archiv Národního muzea, fond Organizace sociálních pracovníc, k. 3, inv. č. 172, Vzpomínky sociálních pracovníc.

41 Archiv Univerzity Karlovy, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Katalogy posluchačů Filozofické fakulty české Karlo-Ferdinandovy univerzity, Mimořádní posluchači, farmaceuti, technici, hospitanti, frekventanti 1913/1914 – 1915/1916, inv. č. 112, 115, 118, 120, 122.

42 Okolo roku 1928 krátce pracovala v Sekretariátu Čs. červeného kříže, takže měla velmi blízko k rodině Masarykových, nejen k Alici, ale i k samotnému prezidentovi.

Ačkoliv neměla vysokoškolské vzdělání, byla jazykově mimořádně vybavená, měla i zřejmý organizační talent, často vyjížděla na zahraniční pracovní cesty, navazovala kontakty s významnými sociálními pracovníci v celé Evropě. Za Organizaci sociálních pracovníků figurovala jako delegátka v Ženské národní radě, v roce 1934 se stala vedoucí Mezinárodního sekretariátu sociálních pracovníků⁴³ sdružující členky z Francie, Belgie, Švýcarska, Ameriky, Holandska, Švédska, Rakouska a Československa. Františka Plamínková měla v organizační schopnosti Věry Vostřebalové značnou důvěru, proto ji v roce 1931 pověřila úkolem založit československou sekci Mezinárodní federace výdělečně činných žen, jejíž vedení se v následujícím roce ujala v roli předsedkyně.⁴⁴ K výčtu jejích veřejných aktivit patří zapojení do pražské komunální politiky, v letech 1931–1938 byla členkou zastupitelstva hlavního města Prahy za Československou stranu národně socialistickou, kde patřila mezi deset nejmladších zastupitelů. Z pozice zastupitelky byla členkou Ústředního sociálního sboru hlavního města Prahy, dozorčí komise Masarykových domovů v Krči atd.

V roce 1936 byla zrušena Vyšší škola sociální péče a nahradila ji nově založená Masarykova státní škola zdravotní a sociální péče.⁴⁵ Vyšší škola sociální péče už od konce dvacátých let musela čelit kritice ze strany lékařů, „kteří byli obdivovateli amerického způsobu práce a hodlali využít příspěvek Rockefellerovy nadace“.⁴⁶ Americká Rockefellerova nadace totiž nabídla finance na vybudování nové sociální školy, která měla být koncipována dle vzoru Mezinárodního ošetrovateľského komitétu, kde byl kladen důraz na zdravotní a ošetrovateľské předměty, nikoliv na sociální práci. Tento zápas o sociální školu reflektoval v deníku i Václav Tille. Alice Masaryková zpočátku existenci sociální školy obhajovala, ale pod tlakem lékařů nakonec ustoupila. Vostřebalová a jejím prostřednictvím také Tille toto rozhodnutí vnímali jako poškození fungujícího systému sociální práce v Československu. Věra Vostřebalová se po smrti svého otce v roce 1935 musela ujmout vedení firmy na výrobu léčiv, v roce 1937 zemřel Václav Tille a tyto okolnosti vedly k rozhodnutí rezignovat

43 Secrétariat International Permanent des Assistants de Service Social, organizaci v roce 1932 založily v Berlíně německé sociální pracovníce Ruth Weiland a Adele Beerenson, po převratu v Německu v roce 1933 sekretariát provizorně přesídlil do Ženevy pod vedením švýcarské sociální pracovníce Jeanne-Marie de Morsier a v listopadu 1934 se jeho sídlo přesunulo do Prahy.

44 Association Internationale des Femmes dans les Affaires et les Carrières Libérales, organizace ustavena v srpnu 1930 v Ženevě, její zakladatelkou byla Američanka Lena Madesin Phillips, Plamínková byla místopředsedkyní Federace. Federace usilovala o obranu ekonomických a sociálních zájmů žen v podnikatelské kariéře a svobodných povoláních, o rozvíjení technických, administrativních, obchodních a odborných dovedností žen a zvyšování úrovně jejich přípravy tak, aby jim bylo zajištěno stále širší pole působnosti v jejich profesích.

45 K tomu viz Zaoralová, Růžena – Zaoral, Roman. Masarykova státní škola zdravotní a sociální v meziválečném období. *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 58, 2018, č. 1, s. 191–207.

46 Kodymová, Pavla. *Historie české sociální práce v letech 1918–1948*. Praha: Karolinum, 2013, s. 50.

na pozici předsedkyně Organizace sociálních pracovníků a z veřejného života se stáhnout.⁴⁷

Závěr života

Do deníkových zápisků začaly pronikat intimnější reflexe a sebezpozorování související s přibývajícím projevem stárnutí, bilancováním, úvahami o smrti a pomíjivosti života. Na Tilleho psychické rozpoložení měla vliv i přibývajícím jména přátel navždy mizejících z jeho života. Skličoval jej blížící se odchod do penze. Byl zvyklý účastnit se veřejného života a aktivně se na něm podílet, jen obtížně se smířoval s představou, že by to vše měl opustit. Na penzi si plánoval bohatý pracovní program: toužil napsat dlouho promyšlené a plánované knihy – eseje o životě a o smrti a spis s pracovním názvem *Relativita v světě duchovém*.⁴⁸ V plánu bylo údajně i nové přepracování knihy o Maurici Maeterlinckovi, jejíž překlad do francouzštiny se měl připravovat, a nakonec i další cesta do ciziny, snad do Ameriky. Ze vzpomínek několika jeho přátel se také zachovalo svědectví, že se připravoval sepsat práci o detektivních románech, o čemž svědčí i množství detektivek evidovaných v denících a čtených na nemocničním lůžku.⁴⁹

Především však Tilleho trápilo bezútěšné vědomí prohlubujícího se rozporu mezi stále čilým duchem a unaveným, chátrajícím tělem. Právě tělo na sebe upozornilo hned počátkem roku 1937, kdy oslavil sedmdesáté narozeniny. Zmínky o bolesti, neschopnosti pracovat, únavě se v denících prolínají s postupně slábnoucím zájmem o věci veřejné. Dne 5. března 1937 si zapsal do deníku, že „počíná léčení“, konkrétně u Arnolda Jirásky, přednosta první chirurgické kliniky pražské Všeobecné nemocnice. Byla mu diagnostikována hypertrofie prostaty a zánět měchýře. Až do 21. dubna se snažil vyléčit doma za občasných návštěv lékařů, ale vzhledem k horšícímu se stavu nastoupil tento den do sanatoria v Podolí. Zde si začal psát poslední deník; převažovaly v něm už záznamy projevů nemoci a lékařských úkonů, které nepřestal se zájmem o detaily pozorovat i přes nepříjemné fyzické pocity, jež lékařské zásahy provázely. Tento deník stále vypovídá o neutuchající duševní aktivitě i za nepříznivých okolností, o trvalém zájmu

47 Po znárodnění rodinné firmy „K. Vostřebal“ podnikem SPOFA po únoru roku 1948 se Věra Vostřebalová začala amatérsky, ovšem s velkou erudicí, zabývat kulturní historií 19. století, pečovala o písemný odkaz Václava Tilleho. Na politické události a stav oboru sociální práce až do konce života hleděla s hořkostí, útěchu nacházela v historické práci a přednáškách pro veřejnost o české kulturní historii, byla aktivní členkou Společnosti Boženy Němcové.

48 Rukopisy a pracovní materiály k těmto dílům jsou uloženy v Tilleho fondu v LA PNP.

49 Svědectví o Tilleho plánech na knihu o detektivkách zanechal například jeho žák Josef M. Kvapil, který jej navštívil během hospitalizace v podolském sanatoriu: „Kolem postele, na stolicích i na zemi byly noviny české, německé, francouzské a anglické – a haldy detektivek. Profesor Tille se připravoval k práci o detektivce. „Nevím, zda studie, esej – chtěl bych prostě vyjádřit, odkud a kam spěje detektivka jakožto produkt určité doby a výraz – a zda vůbec je to nové – snad ani formou ne“ – řeč plynula svěže, tak, pro komorního stenografa.“ jmk [Kvapil, Josef M.]. Do posledních dní činný. *České slovo* 29, 1937, č. 151, 29. 6., s. 10.

o novinky ze společnosti, které do nemocničního pokoje přinášeli nesčetní hosté. Z deníku i ze svědectví Věry Vostřebalové je patrné, že se Tille zdráhal podrobit operačnímu zákroku, který by mu s největší pravděpodobností zachránil život.⁵⁰ Dne 13. června 1937 opustil sanatorium a odjel se léčit do lázní v Jáchymově, kde se však jeho stav prudce zhoršil.

Václav Tille zemřel 26. června 1937 v ranních hodinách několik dní po návratu z Jáchymova do Prahy. Poslední rozloučení se konalo 30. června v 16 hodin ve smuteční síni krematoria ve Strašnicích, obřadu se zúčastnila řada osobností veřejného života (ministr zahraničí Kamil Krofta, generál Louis-Eugène Faucher, Otakar Španiel, Jan Thon, Jaroslav Kvapil, představitelé Karlovy univerzity a mnoho dalších).⁵¹ Na pohřbu pronesl smuteční řeč profesor Jiří Horák. Úmrtí jednoho z nejvýznamnějších českých vědců vyvolalo patřičný ohlas v tisku, vyšly více než tři desítky nekrologů, vzpomínkových článků a studií. Odchod Václava Tilleho patřil k citelným ztrátám, které československou společnost roku 1937 postihly – 23. ledna zemřel Josef Pekař, 4. dubna F. X. Šalda, 12. května Josef Volf, 26. května Karel Kramář, 14. září T. G. Masaryk.

Václavu Tillemu bylo věnováno neobvykle velké množství vzpomínkových a memoárových textů, publikovaných za jeho života i posmrtně (o málokterém univerzitním profesorovi se zachovalo tolik vzpomínek, že by z nich bylo možné sestavit celou knihu). Nejvíce pozornosti se v tomto směru dostávalo zejména autorům z řad jeho blízkých spolupracovníků nebo žáků. Z různých důvodů zůstaly ve stínu vzpomínkové texty Julie Tillové⁵² a Věry Vostřebalové. Tyto dvě ženy zanechaly osobní písemné svědectví o jeho boji s postupující nemocí a posledních životních okamžicích. Jejich vzpomínkové texty vznikly nezávisle na sobě a v jiném čase, manželka Julie je napsala pravděpodobně okolo roku 1940, zatímco Vostřebalová krátce po Tilleho skonu v červenci roku 1937. Do přílohy zařazujeme pouze vzpomínku manželky Julie, která osobitě reflektuje dva poslední roky společného života.

Nepublikovaný sešit opatřený titulem *O nemoci a smrti Václava Tilleho* se záznamy z pera Věry Vostřebalové představuje privátní intimní výpověď o časovém úseku, který již Václav Tille nemohl kvůli svému zdravotnímu stavu

---

50 Věra Vostřebalová si po Tilleho smrti zapsala: „Profesor Jirásek hleděl především zmírnit bouřlivé záchvaty bolesti a zklidnit rozjitřené nervy. Podařilo se mu docílit fyzický stav vhodný k operaci a začal naléhat. Všichni příbuzní dostali pokyn připravovat ho na ten zákrok. Býval šileně nervózní z jejich řečí a zhroucený vlastním vnitřním bojem. Četl nedávno Seabrookův *Ostrov černých kouzel* a říkal: Víím, že při operaci zemru. I když mi vykládají, že to není tak zlé. Ale jsem jako ti černoši: je mi jasno, že zemru v ten a ten okamžik.“ LA PNP, fond Václav Tille, rukopisy cizí, Věra Vostřebalová: *O nemoci a smrti Václava Tilleho*, inv. č. 547.

51 [Nepodepsáno]. Abschied von Prof. Václav Tille. *Prager Presse* 17, 1937, č. 179, 1. 7., s. 5.

52 Tillová, Julie. Vzpomínám... *Literární noviny* 10, 1937–1938, č. 9, 12. 2. 1938, s. 3; Táž. První rok od smrti prof. V. Tilleho. *Literární noviny* 10, 1937–1938, č. 14, 23. 4. 1938, s. 5; Táž. Vzpomínka na poslední cestu s daklíky – Cesta na Krym r. 1913. *Literární noviny* 10, 1937–1938, č. 17, 11. 6. 1938, s. 6; Táž. Vzpomínka. *Venkov* 33, 1938, č. 149, 26. 6., s. 11; Táž. Vánoční vzpomínka na V. Tilla. *Literární noviny* 11, 1938, č. 3, prosinec, s. 1.

zaznamenat. Bolestné popisy tajných návštěv v nemocničním pokoji v Podolském sanatoriu, kam se Vostřebalová několikrát vypravila spolu s Miladou Marešovou, představují hluboce lidské svědectví o loučení se s životem nejen významné veřejné osobnosti, ale především s blízkým, milovaným člověkem. Václav Tille v posledních hodinách svého života už ale nechtěl být nikým rušen: „Milada později zkonstruovala domněnku, že už se vyrovnal se smrtí a že odmítá vše, co znamená vracet se do života. Kdož ví?“⁵³

Věra Vostřebalová s pietou pečovala o Tilleho písemný odkaz, v roce 1957 se podílela na velké výstavě „Václav Tille-Říha, jeho život a dílo 1867–1937“ v Národním muzeu, i na přípravě komorní slavnosti pořádané 21. dubna 1967 v muzeu u příležitosti stého výročí Tilleho narození. Je velmi pravděpodobné, že deníky Václava Tilleho (či jejich část) se zachovaly také jejím přičiněním, a proto dnes můžeme docenit jak jedinečný kulturní odkaz jejich pisatele, tak i historický přínos jeho deníkových reflexí.

Deníky a jejich odkaz

Deníky Václava Tilleho jsou cenným historickým dokumentem svědčícím o významu této osobnosti pro českou vzdělanost i svébytnou výpověď o jejím podílu na intelektuální spolupráci v Evropě i ve světě. Z deníků vysvítá jeden z charakteristických rysů jejich pisatele – Václav Tille byl neústupným zastáncem svobodné tvůrčí práce, která se nesmí podřizovat praktickým nebo přechodným zájmům. Protože pokud by se tak dělo, neztrácí svobodu pouze věda či umění, ale celá společnost. Příkladně tuto myšlenku – jež by mohla být dalším z klíčů k porozumění jeho veřejné činnosti, hodnocení i postojům, které zaujímal v denících – zformuloval v článku věnovaném ideji univerzity: „Ale ať již univerzita sama o sobě činí dennímu životu jakékoliv ústupky, dvojího se nemůže vzdát, má-li být duchovým svědomím národa: osobní poctivosti v učení poznané pravdy, a práva říkat tuto pravdu bez ohledu na to, je-li v současné době prakticky užitečná, vítaná, čili nic. Tím nenabývá sice univerzita vlivu v praktickém životě, zato však tím silněji drží vládu věcí duchových, když hrozí jim nebezpečí ze strany těch, jimž moc a prospěch jediné složky společnosti jde nad blaho celku.“⁵⁴

Mimořádná šíře odkazu Václava Tilleho, jehož všestranné kulturní, pedagogické i diplomatické aktivity přirozeně překračovaly hranice oborů, jazyků, ustálených národních či ideologických rámců, nás stále staví před řadu otázek a výzev: „V čem záležel Tilleho vklad do našeho kulturního vývoje i života? A kterak může působit podnes, přestože valná část Tilleho literárního odkazu

53 LA PNP, fond Václav Tille, rukopisy cizí, Věra Vostřebalová: O nemoci a smrti Václava Tilleho, inv. č. 547.

54 Tille, Václav. *Universita. Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 6, s. 162. Článek vznikl u příležitosti zřízení zvláštní stolice na Collège de France v Paříži pro Alberta Einsteina, který byl jako Žid nucen odejít z Německa kvůli rasovému pronásledování. Tille zde srovnával postavení univerzity jako instituce ve Francii a v Německu, jejich společenský význam a prestiž.

je uzavřena v užším okruhu vědecké literární komparistiky a literární historie, a valná část zůstává pro dnešního čtenáře velmi obtížně přístupná, ba namnoze prakticky téměř vůbec nepřístupná, nemluvě ani o tom, že část jeho rukopisného odkazu nebyla nikdy vydána, ač zejména jeho filozofické deníkové glosy by toho zasluhovaly?⁵⁵ Otázky, které v roce 1967 formulovala Anna Pospíšilová, zůstávají v souvislosti s dílem Václava Tilleho stále aktuální. Jinými slovy je třeba se ptát: Dokázali jsme v průběhu desetiletí od jeho úmrtí tento odkaz patřičně docenit a zhodnotit? Liberální étos, zdravá míra skepticismu, vědomí relativnosti poznání, důraz na svobodné tvůrčí myšlení a svěbytnost kritického projevu, na nezastupitelnou roli historie a vědy pro pochopení současnosti, to jsou motivy, které v Tilleho celoživotním díle zůstávají trvale platné, tím spíše, že jejich bytostný prostor a hájemství spatřoval právě na univerzitní půdě, odkud mohly dále působit ve prospěch celé společnosti. Budiž tedy nahlédnutí do soukromých úvah a reflexí této mimořádné osobnosti výzvou a podkladem pro další badatelské zkoumání odkazu Václava Tilleho.

---

55 Pospíšilová, Anna. Syn věku rozumu. *Dějiny a současnost* 9, 1967, č. 6, s. 18.

EDIČNÍ ÚVOD

Druhý svazek edice deníků Václava Tilleho zahrnuje roky 1932–1937. Chronologicky navazuje na první svazek deníků z let 1927–1931 a jeho koncepce je totožná. K základním informacím o Tilleho deníkové pozůstalosti a obecným edičním zásadám na tomto místě odkazujeme na ediční úvod v prvním svazku.

Edice je strukturována dle jednotlivých let, jak to také odpovídá stavu, v jakém se deníky zachovaly. Jádrem edice tvoří osobní deníky doplněné o zápisníky z tuzemských cest. Svazek vychází z těchto archivních pramenů (uvádíme dle jednotlivých let, s lokalizací a označením dle aktuálního stavu archivního zpracování):

1932

Deník 1932, 1. 1. – 31. 12. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).

1933

Deník 1933, 1. 1. – 31. 12. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno). Doplněno o dva deníky z cest: Mariánské Lázně 5. 8. – 1. 9. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, deníky z cest, inv. č. ID 31); Svatý Petr 15. 12. – 25. 12. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, deníky z cest, inv. č. ID 32).

1934

Deník 1934, 1. 1. – 31. 12. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, inv. č. ID 6); do svazku vevázán a chronologicky začleněn deník z cesty: EAC Zasedání v Budapešti 11. 4. 1934.

Doplněno o datované zápisy z deníku z cesty: Karlovy Vary 4. 7. – 29. 7. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).

Doplněno o deník z cesty: Svatý Petr 20. 2. – 25. 2. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, deníky z cest, inv. č. ID 32).

Několik chybějících stran.

1935

Deník 1935, 1. 1. – 29. 12. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, inv. č. ID 7).

Doplněno o deník z cesty: Gräfenberk 8. 8. – 19. 8. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, deníky z cest, inv. č. ID 38).

Chybějící strana.

1936

Deník 1936, 1. 1. – 31. 12. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, inv. č. ID 8).

Doplněno o deníky z cest: Teplice-Šanov 30.–31. 5.; Špindlerův Mlýn 7.–28. 7.; Bratislava–Brno 9.–10. 10.; Svatý Petr 16.–18. 12. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, deníky z cest, inv. č. ID 39, vše svázáno dohromady se zápisníky z dalších cest po Evropě téhož roku).

1937

Deník 1937, 1. 1. – 21. 4. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, inv. č. ID 9).

Doplněno o zápisník menšího formátu se zápisky ze sanatoria v Podolí 21. 4. – 13. 6. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, svázáno společně s Deníkem 1937), nečitelná místa ověřena dle rukopisného přepisu Věry Vostřebalové (LA PNP, fond Václav Tille, dokumentace – opisy rukou Věry Vostřebalové, deníky, inv. č. 1226, zápisky V. Tilleho ze sanatoria v Podolí 21. 4. – 13. 6. 1937).

Rozmluva s Tg 2. prosince Fri

LA PNP, fond Václav Tille, rukopisy vlastní, zápisníky, inv. č. 526, zápisy z deníků a rodinné kroniky z let 1897–1929.

Strojopis.

Julie Tillová: Poslední dvě léta...

LA PNP, fond Václav Tille, rukopisy cizí, inv. č. 5.

Tři volné listy s rukopisným zápisem.

Rukopis obsahuje minimum škrťů a dodatečných vpisků, zápisy jsou plynulé, výjimečně doplněné o tabulku (např. s volebními výsledky) či nákres. Deníkové zápisy z roku 1937, tedy z období autorovy nemoci, obsahují některé nepřiliš jasné formulace, jsou zjevně psány pod tlakem obav, strachu, úzkosti – do podoby těchto posledních zápisů nezasahujeme. Významné autorské škrty komentujeme v příslušných poznámkách pod čarou, nečitelně přeškrtnutý text nevyznačujeme. Nákresy a náčrtky v edici vynecháváme. Přílohy upravujeme dle zde uvedených edičních zásad.

Vzhledem k značnému počtu variant zápisu Tillových datací v záhlaví stránek i u jednotlivých deníkových záznamů uvádíme celé datum v hranatých závorkách ve tvaru [27. ledna 1932]. Ojedinelé autorovy dodatečné vpisky vkládáme do kulatých závorek, případně na ně upozorňujeme příslušnou poznámkou. Editorske zásahy do textu jsou vyznačeny hranatými závorkami, nejisté

čtení označujeme [?], nečitelné slovo vyznačujeme [...] stejně jako chybějící text, který dodatečně komentujeme v poznámce pod čarou, ponechané nepřesnosti a místa věcně nejasná vyznačujeme znakem [sic]. Autorem potvrzený text ponecháváme, kurzivou uvádíme názvy periodik a uměleckých děl, u nichž zároveň rušíme uvozovky. V rámci srozumitelnosti a přehlednosti byly na řadě míst zavedeny odstavce, a to s ohledem na témata zápisů a chronologickou posloupnost. Byly opraveny drobné chyby a překlepy, opravena a doplněna byla interpunkční znaménka. V textu Julie Tillové v příloze na několika místech z důvodu srozumitelnosti nahrazujeme oddělování čárkou tečkami, aby zůstala patrná logická souvislost výpovědi.

Zkratky a zkrácená slova jsme bez upozornění rozepisovali tam, kde jsme je vnímali jako jednoznačné; na místech, kde by mohlo dojít k záměně, užíváme k rozepsání hranatou závorku. Bez upozornění byly rozepsány zejména zkratky jako *Č. kříž* > *Červený kříž*, *Č. Slovo* > *České slovo*, *dol.* > *dolar*, *franc.*, *frzská* > *francouzská*, *h.* > *halěř*, *insp.* > *inspektor*, *jhsl.* > *jihoslovanský*, *nár.* > *národní*, *ND* > *Národní divadlo*, *N. L.* > *Národní listy*, *NRČ* > *Národní rada československá*, *něm.* > *německý*, *odp.* > *odpoledne*, *pí* > *paní*, *prof.* > *profesor*, *r.* > *rok*, *RC* > *Rotary klub*, *red.* > *redaktor*, *rkp* > *rukopis*, *sl.* > *slečna*, *srv.* > *srovnávací*, *stsl.* > *staroslověnský*, *tř.* > *třída*, *VD* > *Vinohradské divadlo*.

Vedle běžně srozumitelných zkratk (Kč, např., sv., t. m.) v textu ponecháváme tyto v této době často užívané zkratky a zkrácená slova: *mšano* (= ministerstvo školství a národní osvěty), *nár. dem.* (= národně demokratický, národní demokrat, Čs. národní demokracie), *nár. soc.* (= národně socialistický, národní socialista, Čs. strana národně socialistická), *RKZ* (= Rukopis královédvorský a zelenohorský), *soc. dem.* (= sociálně demokratický, sociální demokrat, Čs. sociálně demokratická strana dělnická), *UAI* (= Union Académique Internationale), *zamini* (= ministerstvo zahraničních věcí). Ve zkrácené podobě byly zpravidla ponechány vysokoškolské tituly, jejich zápis byl opraven dle současného úzu (*Dr*, *drem* > *dr.*, *inž.* > *ing.*).

Podle současné pravopisné normy upravujeme psaní velkých a malých písmen ve slovech *Vánoce*, *Nový rok*, dále pak u názvů *Červený Kříž* > *Červený kříž*, *České Akademii* > *České akademii* [věd a umění], *České Slovo*, *Slovo* > *České slovo*, *Dramatický Svaz* > *Dramatický svaz*, *Mladočech* > *mladočech*, *Národní Museum* > *Národní muzeum*, *Umělecká Beseda* > *Umělecká beseda*. Velké písmeno autor značně kolísavě používal také u slov *akademie*, *klub*, *kříž* a *hrad*, v textu jejich psaní sjednocujeme takto: *Akademie* (= Česká akademie věd a umění), *Hrad* (= označení pro politický kruh okolo prezidenta T. G. Masaryka), *Klub* (= označení pro Společenský klub v Praze Na Příkopěch), *klub* (= obvykle míněn Rotary klub dle kontextu), *Kříž* (= Červený kříž).

Psaní vlastních jmen jsme sjednotili na autoritní podobu udanou v rejstříku, upravena byla zejména počestěná jména (*Schwajger* > *Schwaiger*, *Šmoranc* > *Schmoranz*), jména neobsahující pohybné -e- (*Foerstr* > *Foerster*, *Laichtr* > *Laichter*), dále pak různě kolísající nesprávné tvary (*Arozev* > *Arosev*, *Goetz* > *Götz*,

Jacobson > *Jakobson*, *Zaoral* > *Zavoral*). U ženského příjmení *Tillová* (oproti *Tilleová*) respektujeme podobu užívanou v rodině. V koncovkách příjmení ženského rodu doplňujeme s ohledem na srozumitelnost délku.

Autor někdy označoval osoby pouze křestním jménem nebo přezdívkou (např. *Baldice*, *Elis*, *Honza*, *Karlíček*, *Milný*, *Pač*), k identifikaci osobnosti proto v textu využíváme hranaté závorky, do nichž doplňujeme celé jméno či příjmení, tak aby bylo určení jednoznačné. Václav Tille často označoval členy rodiny a příbuzné přezdívkami a zkratkami – pokud jejich výskyt nebyl příliš četný, určujeme tato jména přímo v textu, nejfrekventovanější přezdívky uvádíme zde a pro další určení odkazujeme na seznam biogramů:

Alice, Elis = Masaryková, Alice
Cyrill/Cyril = Tille, Cyrill (bratr)
Dynča = Tille, Antonín (bratr)
Jaroslav = Auředníček, Jaroslav (švagr)
Julie = Tillová, Juliana (manželka)
Majka = Tillová, Marie (sestra)
Meta = Tille, Metoděj (bratr)
Pepík, Pepí = Tille, Josef (bratr)
Tg = Masaryk, Tomáš Garrigue
Toník = Auředníček, Antonín (švagr)
Vašek = Mareš, Václav E. (synovec)

Pod šiframi VV, *Veris* (varianta *Verus* pravděpodobně označuje stejnou osobu) byla míněna Věra Vostřebalová, která v Tilleho deníku z diskrétních důvodů není na žádném místě uvedena jménem, identifikaci doplňujeme do hranaté závorky u příslušného výskytu šifry.

Bez upozornění upravujeme názvy děl, pokud byly uvedeny chybně. Všechny názvy uměleckých děl, míst, ulic, staveb, podniků, restaurací byly ověřeny, pokud se někde vyskytla nepřesnost, byly bez vyznačení opraveny. Kolísání u tvarů počestěných a nepočestěných zeměpisných názvů bylo v textu ponecháno, pokud podoba odpovídala současnému pravopisu, v opačném případě bylo upravováno dle jazyka originálu (*Salcburg*, *Salzburg* > *Salzburg*). Názvy míst v československém pohraničí, u nichž autor používá německé varianty, doplňujeme do hranatých závorek o jejich české, dobově doložitelné ekvivalenty (např. *Spindelmühle* = Špindlerův Mlýn).

U cizích a přejatých slov dáváme přednost psaní dle současné pravopisné normy, pokud se nevyskytují v původních názvech děl. V případě variant s–z preferujeme psaní se z u slov jako *furunkolosa* > *furunkulóza*, *causa* > *kauza*, *kurs* > *kurz*, *museum* > *muzeum*, *oposici* > *opozici*, *organisoval* > *organizoval*, *pense* > *penze*, *pensum* > *penzum*, *president* > *prezident*, *resignaci* > *rezignaci*, *revisi* > *revizi*, *sklerosa* > *skleróza*, *universita* > *univerzita*, *visum* > *vízum* ad. Dále upravujeme slova cizího původu typu *causa* > *kauza*, *congres* > *kongres*, *contra* >

kontra, *defaitistka* > *defétistka*, *ensemble* > *ansámbl*, *feuilleton* > *fejeton*, *joghi* > *jógí*, *rotaryáni* > *rotariáni*, *theorie* > *teorie*, *villa* > *vila*, *weekend* > *víkend* ad. U slov zakončených příponami *-ism/-ismus* dáváme přednost tvarům zakončeným na *-ismus* (*antisemitismus*, *hitlerismus*, *nacionalismus*, *romantismus*).

Podle současné normy upravujeme také kvantitu u slov jako *arena* > *aréna*, *atelier* > *ateliér*, *dešť* > *děšť*, *drahou* > *dráhou*, *generalní* > *generální*, *indian* > *indián*, *lože* > *lóže*, *Manes* > *Mánes*, *naušnice* > *náušnice*, *original* > *originál*, *portret* > *portrét*, *plenum* > *plénium*, *premiera* > *premiéra*, *radio* > *rádio*, *regal* > *regál*, *socialní* > *sociální*, *srovnací* > *srovnávací*, *vitamin* > *vitamín*, *volnomyšlenkářství* > *volnomyšlenkářství*, *vysleknutý* > *vysvléknutý* ad. Ponecháváme kolísání v kvantitě u slov *lety/léty*, *myšlenka/myšlénka*, *společnost/spólečnost*, přičemž podoba *spólečnost* měla u Tilleho pejorativní význam.

Kvalita byla upravena dle současných pravidel u slov *distrikční* > *distriktní*, *pamět* > *paměť*, *prázniny* > *prázdniny*, *prázno* > *prázdo*, *usnešení* > *usnesení*. Kolísání ponecháváme u psaní *muset/musit*.

Zachováváme také některá specifika Tilleho slohu zejména v lexikální rovině: *buržoust* – *buržoustní*, *čuje* (= čuje), *důraznit* (= zdůrazňovat), *frančina* – *frančinář*, *hakenkrajcler*, *interviewovat*, *jenerál*, *lašťovky*, *moderných* (= slovakismus), *narok*, *ovědomovat*, *rodomontáda*, *rozdavoval*, *slovenčina*, *speřil se* (= svářil se), *sřekli se* (= shodli se), *stištěny* (= stisknuty), *středověcky*, *tram* (= tramvaj), *věchýtek* (= odvozeno ze slovenského slova *viecha* označujícího vinárnu). Zachováváme některé archaické tvary sloves (*čtl*, *dočtl*, *počla*, *slove*, *strhovali*, *začli*).

Ponecháváme též některé morfologické zvláštnosti, nestandardní užití alternující koncové souhlásky u verbálního substantiva *rodění*, nesprávnou koncovku u slova *zápiskách* v lok. pl. a u slova *vrásků* v gen. pl. Skloňování sjednocujeme u slova *revue* na nesklonné tvary, u jména *Bratislava* dle vzoru *žena*, u tvarů jmen cizího původu typu *Arne*, *Tille*, upravujeme koncovky dle zájmeného skloňování. Nezasahujeme do zastaralého skloňování pomístního jména *Podolí* s koncovkami mužského rodu (*Podola*, *Podolu*), ponecháváme některé syntaktické zvláštnosti (*je ku podivu*).

U adjektiv ponecháváme kolísání v příponě *-ní/-ný* u výrazů *homosexuální*, *individuální*, *schválný*.

Číslovky v textu většinou rozepisujeme slovy, pokud byla u řadových číslovек připojena koncovka, doplňujeme tečku a koncovku rušíme. Pokud bylo v textu, nikoliv v hlavičce deníkového zápisu, datum členěno lomítkem, např. *24/10*, rozepisujeme slovy na tvar *24. října*. Časové údaje typu *10 ½* (= půl jedenácté) v textu ponecháváme stejně jako číslice u peněžních částek, časových údajů, měr, procent, stupňů celsia, výčtů atp.

Současnému úzu bylo přizpůsobeno psaní předložek *s/se*, *z/ze*, předpon *s/z* (*strhal* > *ztrhal* ad.). U psaní příslovečných spřežek zpravidla preferujeme stažené varianty (*bůh ví* > *bůhví*, *do dnes* > *dodnes*, *do nekonečna* > *donekonečna*, *kde kdo* > *kdekdo*, *na truc* > *natruc*, *na venek* > *navenek*, *ode dávna* > *odedávna*, *v loni* > *vloni*, *z jara* > *zjara*. Tam, kde chápeme spojení v příslovečném tvaru,

stahujeme *při tom* > *přitom*. V nestaženém tvaru ponecháváme spojení *mimo to, ku podivu*.

Věcné poznámky pod čarou vysvětlují detaily a historické souvislosti autorem popisovaných událostí, přinášejí také ostatní rozšiřující údaje. U četných záznamů o knihách, které Tille četl v rámci spolupráce s nakladatelstvím Sfinx, případně soukromě, doplňujeme v příslušných poznámkách zpřesňující bibliografické údaje, české překlady těchto knih uvádíme, jen pokud vyšly za autorova života, tedy do roku 1937. Když autor neposkytl bližší indicie, jaké vydání dané knihy četl, uvádíme v poznámce datum prvního vydání. Doplňujeme odkazy na zmiňovanou doručenou korespondenci, dopisy odeslané Václavem Tillem různým adresátům neověřujeme. Bibliografické údaje k divadelním recenzím v *Prager Presse* byly převzaty z bibliografie sestavené Františkem Knoppem a publikované v edici *Kouzelná moc divadla* (2007). Ačkoliv Václav Tille nikdy nepodepisoval své články celým jménem, ale nejčastěji jako V. Tille, v rámci srozumitelnosti podpis u bibliografických odkazů na jeho články bez upozornění rozepisujeme.⁵⁶ Biografická data v seznamu medailonů se omezují na historický kontext, ve kterém se zmíněná osobnost v textu vyskytuje.

Oběma recenzentkám a ediční radě EGO jsem zavázán za všechny připomínky, náměty a doplnění k textu. Na tomto místě bych rád poděkoval všem spolupracovníkům, kteří se na přípravě obou svazků podíleli.

Lukáš Holeček

---

⁵⁶ K tomu srov. Fischer, Otokar. *Václav Tille*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1938, s. 16.

DENÍKY
VÁCLAVA TILLEHO
1932–1937

1932

1st Fri [1. ledna 1932]

Počínám abstinenci na měsíc: bez masa, bez kouření, bez omastku, bez soli, bez alkoholu, bez kávy. Rotary neprojevilo ochotu založit Kruh přátel knihy, K[arel] Čapek, jenž to vyvolal, od toho utekl.

2nd Sat [2. ledna 1932]

Otepluje se. Večer Osbornovy *Kyselé hrozny* v Stavovském;⁵⁷ kritika vůbec nepochopila, co to je, herci hráli to sprostě jako frašku.

3rd Sun [3. ledna 1932]

Je tma, teplo a déšť celý den. Píšu německy o českých pohádkách. Jsem abstinencí nervózní.

4th Mon [4. ledna 1932]

Kino *Hadimrška*,⁵⁸ špatně komponované, špatní herci. Burian dobře tvárný, režijně nemožný. Teze – oslava flákače a nevěstky – ohavnost sama. Literatura pro bankdirektory a jejich čeládku. Janů přitáhl do Rotary už Pelce a Jiráska. Redisch svého času usiloval dostat do Rotary Hartmanna, předsedu Autoklubu, rozvedeného zetě Preissova.⁵⁹ Dnes mi řekl, že pro něho vystoupil z výboru Autoklubu a vystoupí z klubu vůbec. Hartmann dal vyhodit sekretářem Dostálovou, dceru ředitele Živnobanky, sestru jeho rozvedené ženy.⁶⁰ A když si stěžovala, smáli se jí,

---

57 P. Osborn: *Kyselé hrozny* (r. Milan Svoboda), premiéra 31. prosince 1931 ve Stavovském divadle. Viz V. T. [Tille, Václav]. Lindsey als Erzieher. *Prager Presse* 12, 1932, č. 5, 5. 1., s. 8.

58 Československý film *To neznáte Hadimršku* (1931, r. Karel Lamač, Martin Frič), s Vlastou Burianem v hlavní roli.

59 Josef (Joe) Hartmann se s nejmladší dcerou Jaroslava Preisse, Věrou, rozvedl v roce 1931. Pokud je známo, byl místopředsedou Autoklubu ČSR.

60 Není zřejmé, kterou z dcer Jaroslava Preisse zde má Tille na mysli, kromě Věry se mohlo jednat o Olgu (1899–1973, od roku 1920 provd. Scheinerová) či Jaroslavu/Jarinu (1902–1943, od roku 1921 provd. Scheinerová), žádná z nich však neužívala příjmení Dostálová, tedy dívčí jméno své

aby chodila dál, že to nic nedělá. Weil mi vypravoval, že Čvančara píše ve *Večeru* sprosté články proti vile Tereze, o žranicích tam konaných, protože nebyl zván – šest redaktorů *Venkova* pilně na ty žranice chodí. Redisch říkal o Scheinerovi, že je na umření, ale Preiss ho donutil zůstat v čele Sokola z kšeftovních důvodů.

6th Wed [6. ledna 1932]

Včera ve vile Tereze. Zamjatin s paní.⁶¹ Připomíná postavou, pohyby i pohledy Le Corbusiera. Je trochu nervózní, rychle polyká cigarety, společensky se drží dokonale. Vykládal skvěle o Uzbeckém divadle, s dokonalou režii, ale bezradnou literaturou. O ruském divadle, že satira, po převratu tak oblíbená, vymizela. Propagační tendence se příliš uplatňuje. Chválil Vachtangovovo divadlo. Bouček, Fischer, Velemínský, Charvát, leg. Kubka s dámami, Horák, Niederle (se svým žaludkem ovšem). Pěkná úprava a obsluha, krásný samovar. Niederle jako Slovan. Mluvil jsem s ním v několika letech sotva čtyřikrát; jednou se smál Kolessovi, že když mluví s ním, mluví velkorusky. Podruhé vykládal o slovanství u nás a potřebě jeho. Včera se smál, že leningradská akademie⁶² si zřídila slovanský seminář, že se tedy musí vracet k starému slovanství. Jakési uličnictví charakterizuje vůbec tuhle slovanskou oficiální vědu. Papoušek s paní vykládali opět o utlačování duševní práce a vědy v Rusku a o bídě, jak nelze tam slovo promluvit volně. To byly za císaře jiné časy. A copak teprv dnes u nás!

7th Thu [7. ledna 1932]

Ráno dvanáct Celsia! Skončeny svátky, Podhajský poslal nábytek do ředitelny opravený.

8th Fri [8. ledna 1932]

Zenk l v nár. soc. radničním klubu vykládal mnoho o mravnosti, o volbách, důstojně odmítl jednat s komunisty, protože „rozvrací stát“; ale zato má už potají lidovce pro Baxovu volbu v kapse.⁶³ Zač asi? V divadelní radě se srazil Kvapil s Nejedlým: navrhl k slavnostem Smetanovým 1934 udělat novou režii *Libuše* a *Prodané* – mínil tím ovšem sebe. Nejedlý bojovně proti tomu, že by to byl „krok

---

matky Olgy Dostalové (1876–1921), manželky Jaroslava Preisse a starší sestry herečky Leopoldy Dostalové.

61 Ruský spisovatel Jevgenij Zamjatin byl na přelomu let 1931 a 1932 hostem výtvarného odboru Umělecké besedy, 31. prosince vystoupil s přednáškou o novém ruském divadle, přednášel také o ruské literatuře. K tomu srov. Melniková-Papoušková, Naděžda. Z mých setkání a rozhovorů s Jevgenijem Zamjatinem. *Rozpravy Aventina* 7, 1931–1932, č. 16, 7. 1. 1932, s. 126.

62 Tj. Akademie věd SSSR.

63 Volba primátora hl. m. Prahy proběhla dne 12. ledna 1932 na základě výsledků voleb do pražského ústředního zastupitelstva konaných dne 27. září 1931 (přehled zvolených členů viz *Věstník hlavního města Prahy* 38, 1931, č. 40, 5. 10., s. 872–875). Primátorem byl již potřetí za sebou zvolen Karel Baxa za Čs. stranu národně socialistickou. K tomu viz Švec, Michal. *Komunální politika ve Velké Praze. Obecní volby, politické strany a zvolené orgány v letech 1923–1938*. Praha: Karolinum, 2012, s. 93–96.

zpět“. Já nechápal, o jaké kšefty se jedná, a stál na konkurzu, aby mladí řekli, co umějí. Kvapil byl z toho nervózní. Nejedlý mi přiznal, že ani *Dalibor*, ani *Libuše*, není dnes to, co mínil Smetana. Když jsem připomněl Loma, zuřil Kvapil ještě víc, že mu nepolezeme... Přiznal, že se mu ministr dva dny před jmenováním vůbec nezmínil o tom, co se chystá. Fischer cestou domů se mne chytil a vyzvídal o situaci – a o *Prager Presse*.

10th Sun [10. ledna 1932]

Podivný a živý sen: čtu knihu – či spíš píšu knihu: dojíímá mne sama, ale bojím se, že jí nikdo neporozumí. Vystupuje dáma a říká mi, že se nemám ptát, odkud „ten muž“ přišel a kam jde; přinesl jí zprávy o jejích dvou synech v poli a odnese její soukromé zprávy. Postavy jsou mi milé a mám k nim osobní vztah. Pak se dovídám, že muž odletěl řiditelným balonem, byl chycen a zastřelen. Budím se, děj se mi zdá strašně zkomplikovaný. Usínám, ovědomuji si, že jsem čtl Tolstoj o umění,⁶⁴ kde haní Maeterlincka pro jeho písně, kde kdosi přichází a odchází, nevíme kdo, že mne naladila dojmavě Čechovova hra o třech sestrách⁶⁵ včera a že z toho ten děj v snu. Dnes konečně mrzne.

11th Mon [11. ledna 1932]

Telefonoval jsem Kvapilovi, aby navrhl Šámalovi, že by dělal *Libuši* jako slavnostní hru k Smetanovým oslavám za druhé divadlo, třeba s filharmonii a jinde než v Národním. Byl nadšen. Dopoledne *Pudr a benzin*.⁶⁶ Dívku mají nevalnou, ale je to dnes nejlepší český film. Zvlášť Voskovec je rozený filmový herec. Dnes počínáme na univerzitě.

12th Tue [12. ledna 1932]

Laurin mi píše, jako by se nechumelilo, abych dělal Marešové reklamu pomocí Rotary v Králové Hradci [Hradci Králové].⁶⁷ Nebudme antisemiti, ale hledme se zbavit židů za každou cenu. Včera Potter⁶⁸ z Curychu přinesl do Rotary trochu svěžejší, americkou atmosféru. Vraný agitoval pro guvernéřství Janů a přemlouval Emlera už pro rok 1934. Nevím, kdo ho zplnomocnil. Dnes zvolili v druhém kole Baxu pomocí lidovců a Zenkl na chodbě plácal Tylínkovi na rameno a pochvaloval si klerikály. To teď *České slovo* bude musit aspoň měsíc dát páterům pokoj.

64 Patrně úvahy L. N. Tolstoj shrnuté do souboru *Co jest umění? O Shakespearovi a dramate* (č. 1924).

65 A. P. Čechov: *Tři sestry* (r. Vojta Novák), premiéra 9. ledna 1932 v Národním divadle. Viz V. T. [Tille, Václav]. Schatten der Vergangenheit. *Prager Presse* 12, 1932, č. 12, 12. 1., s. 8.

66 Československý film *Pudr a benzin* (1931, r. Jindřich Honzl). Vedle Voskovce a Wericha se v hlavní roli objevila herečka Ela Šárková.

67 Dopis Arneho Laurina V. Tillemu z 11. ledna 1932. Viz Laurin, Arne. *Dopisy*. Ed. M. Topor. Praha: Institut pro studium literatury, 2019, s. 422. Originál dopisu in: LA PNP, fond Václav Tille, korespondence přijatá, osoby, Laurin Arne.

68 Kanadský funkcionář Rotary International Alexander Potter byl na počátku ledna na návštěvě Československa.

14th Thu [14. ledna 1932]

Šusta přišel ke mně do ředitelny, abych podepsal švédsky psanou žádost o udělení Nobelovy ceny K[arlu] Čapkovi.⁶⁹ Bude to asi deset univerzitních profesorů, kteří mají podle stanov návrhovací právo; říkal však, že k Šaldovi nepůjde. Pak odešel, říká, že jde do „trapné“ komise. Foustka navrhl sboru, aby jej navrhl k suplování jeho vlastní stolice, až půjde do penze. Šusta tvrdí, že řekl Foustkovi: chcete patrně teď udělat to, co jste do své sedmdesátky udělat nedovedl.

18th Mon [18. ledna 1932]

V sobotu jsem seděl vedle Kvapila na Vinohradech, když hráli *Henčla*.⁷⁰ Hilar prý ho už před několika měsíci varoval před Synkem, že je to „úplný raubíř“ – a to je. Kvapil zuří na Wirtha. Lom zve k sobě na pátek Dramatický svaz na čaj.

19th Tue [19. ledna 1932]

Podhajský mi poslal zlaté pero a tužku. Z *Presse* mi vzkázali, že ztratili referát o *Henčlovi*. Státní tiskárna hrozí žalobou na 26 000, které má dostat za tisk zpráv knihovnického sjezdu. Od Malého a Dolenského nelze vůbec dostat vyúčtování. Telefonoval jsem Tobolkovi – mám už těch tahanic s knihovníky dost. Telefonoval jsem též Bousovi a dal jsem zastoupení Krütznerovi. Malému jsem odepřel podepsat záruku, že účet bude zaplacen.

20th Wed [20. ledna 1932]

Včera po Komorním⁷¹ ve Španělském sále oslava Ghiky.⁷² Emandi neobyčejně vlídný. Ghika je krásná hlava, ale tělo zkroucené. Paní má krásný výraz a majestátní postavu, je klidná a milá. Devět set pozvánek, „umění a věda“ a plno zbohatlíků. Zavoral slíbil hostit P[átera] Fiedlera z Admontu. Bous se ujal případu Malého. Markalousovic. Laurin se mi vyhýbal zdaleka. Sotva chodím. Šusta vykládal, že Einstein je organizovaný komunista, jeho akce pro Nobelovu cenu

69 První návrh na kandidaturu Karla Čapka na udělení Nobelovy ceny za literaturu byl datován 14. ledna 1932, podepsalo jej deset profesorů Univerzity Karlovy, kromě Tilleho to byl Jaroslav Bidlo, Otokar Fischer, Jiří Horák, Miloslav Hýsek, Josef Janko, Arnošt Kraus, Vilém Mathesius, Josef Pekař, Josef Šusta. Václav Tille byl až do roku 1937 pravděpodobně podepsán pod všemi nominacemi Karla Čapka na Nobelovu cenu za literaturu. Více viz Michl, Josef B. *Laureatus laureata: nositelé Nobelovy ceny za literaturu 1901–1994 a čeští kandidáti*. Třebíč: Arca JiMfa, 1995, s. 382–394.

70 G. Hauptmann: *Forman Henčl* (r. František Salzer), premiéra 16. ledna 1932 ve Vinohradském divadle. Viz V. T. [Tille, Václav]. Fuhrmann Henschel wieder tschechisch. *Prager Presse* 12, 1932, č. 20, 20. 1., s. 8.

71 O. Wilde: *Přítel Bunbury (Jak je důležité mítí Filipa)* (r. Gabriel Hart), premiéra 19. ledna 1932 v Komorním divadle. Viz V. T. [Tille, Václav]. Gesellschaftsplauderei auf der Bühne. *Prager Presse* 12, 1932, č. 21, 21. 1., s. 8.

72 Rumunský ministr zahraničí, kníže Dimitrie I. Ghika přijel 19. ledna 1932 na oficiální návštěvu Československa, byl přijat prezidentem Masarykem, na jeho počest také ministr zahraničí Beneš uspořádal slavnostní večeri, které se účastnila řada hostů.

Sinclairovi je komická.⁷³ Sinclair prý reprezentuje americký komunismus. Madame Curie je prý také taková defetistka. Jsou to prý pod pláštěm odzbrojovacího a mírového hnutí „suší“ komunisti.

21st Thu [21. ledna 1932]

Včera na rumunském vyslanectví rozkošný večer jako obvykle, ač mnoho lidí se všemi možnými řády. I arcibiskup. Když jsem šel k Zavoralovi, vrazil jsem na Laurina a Hájka, oba ořádné, a hned mi nastrkovali pazoury; vypadali nějak divně komicky. Bous chtěl, abych záruku za Malého podepsal, ale odepřel jsem. Slíbil mi výtah vyplacených podpor. Malého jsem odkázal na Krütznera. Klecanda žádal, aby byl Kumpere přijat do leteckého zastoupení v Rotary – v tom je Martenová-Klecandová, která od Kumpery, dokud byl šmejdivý komisionář a drancoval Pálffyho palác, lacino kupovala starožitnosti. S Ghikou jsem mluvil o Jorgovi. Večer v Městské knihovně Svaz důvěry. Žalostné fiasko, ačkoliv nás bylo na dvě stě. Weigner se tlačí rádně do popředí, Kvapil sotva drží krok, Lány jen teoretizuje. Kvapil mluvil o agitaci po venkově, kde patrně se mu bude líp spravovat reputace. Weigner i on požádali o „zmocnění“ vyjednávat s Národní radou, tj. s Němcem a mladočechy, o splnutí. Vypadalo to komicky a trapně. Odpoledne se mne ptal Götz na Vančurův kus.⁷⁴ Řekl jsem mu, že je syrový, ale dramatický. Večer Říha z kabinetní kanceláře mne žádal, aby[ch] hleděl fedrovat postavení pomníku B[o-ženy] Němcové, protože Tg v rozdílení jubilejního daru věnoval na to 100 000. Slíbil jsem článek⁷⁵ – to je tak jediné, k čemu mne Hrad potřebuje.

26th Tue [26. ledna 1932]

Od čtvrtka ležím s vředem a jsem hodně osláblý. Včera byl u mne Pepí a Sommer s účty. Toník tu byl v neděli na obědě. Osvětový svaz chce přednášku, Marešová článek a přednášku, Aventinum články, Weingart ruské divadlo, Novotný přednášku o Hudečkovi, a všecko ovšem zadarmo. Čili ať se inteligence účastní veřejného života a při tom jí strhneme z platu.

27th Wed [27. ledna 1932]

Ležím a čtu francouzské romány o moderní ženě: Lucie Delarue-Mardrus: *Rédalga*, Francis de Miomandre: *L'amour de Mlle Duverrier*, Jean Guyon-Cesbron:

73 Americký spisovatel Upton Sinclair byl v roce 1932 nominován osmy sty hlasy z celého světa na Nobelovu cenu za literaturu, nakonec ji obdržel anglický spisovatel John Galsworthy.

74 Patrně drama V. Vančury *Alchymista* (Praha: Družstevní práce, 1932), inscenované v listopadu toho roku ve Stavovském divadle.

75 Tille se nakonec s výzvou k veřejnosti obrátil ve dvou člancích: Tille, Václav. Vzpomínka na Němcovou. *Rozpravy Aventina* 7, 1931–1932, č. 20, 4. 2. 1932, s. 161–162. V tomto článku rekapituloval své snahy o vydávání díla Němcové a dále apeloval na české ženy, aby iniciovaly sdružení, které by pomohlo vytvořit spisovatelce pomník a podpořilo ucelené vydání jejího díla. Tille, Václav. Společnost Němcové. *Brázda* 13.(4.), 1932, č. 4, 15. 2., s. 57–58. V agrárním časopise se obrátil na venkovské ženy, aby se zapojily do uctění památky Němcové: „Nestačí k tomu ovšem zvolit v Praze nějaký výbor, jenž by zrobil provolání a čekal, jaký bude mít výsledek.“

Désaxés.⁷⁶ Všechny ty tři „moderní ženy“ hledají peníze, ukojení pohlavního pudu bez dětí a požitků. A přitom stále uvažují o svém poslání; jako kanáříce bez samce v kleci, když dělá hnízdo.

Idiotický Almanach der Psychoanalyse 1932.⁷⁷

28th Thu [28. ledna 1932]

Hnusné zasedání sboru. Janko, Mathesius a jejich služebníček Fischer tvoří kliku, Bidlo k nim důstojný pendant historický, Friedrich jako čert ze škatulky proti Šustovi. Kolokvium Stránské ubohé, Chotek při něm ještě ubožejší. Návrh Jakubcův na Pražáka místo sebe docela trapný. Už to, že si dal Arne [Novák] do *Lidovek*, jako by byl odmítl úřední vyzvání – byl to neopatrný soukromý dopis Jakubcův – pak boj v komisi – do které zvolili Pekaře, ale mne ne – o Pražáka a Ryšánka. Mathesius navrhoval vrátit věc komisi; s ním šel jen Fischer a Friedrich. Janko proti Ryšánkovi, že je habilitován jen pro starší češtinu, že mu „dali“ do Bratislavy mluvnici a teď mu dávají novou literaturu. Hýsek, z obavy před konkurentem, řekl upřímně, že starou literaturu nezná, a když má přednášet Husa, musí se spolehnout na Flajšhanse (!). Tedy nebude, kdo by přednášel starou českou literaturu! Tím Ryšánkovi šance vzrostly a při hlasování dle jmen po půldruhé hodině dostal – tajně lístky – Pražák jen 21 a Ryšánek 16 hlasů. Tedy oba se posílají stejně zdůvodnění! Zas má ministerstvo právo si vybrat. Groh četl nekonečnou polemiku „expertů“ proti blbému návrhu Bydžovského na reformu střední školy.⁷⁸ Polemika se mi zdála ještě blbější. Chtěli jsme zkrátit čtení – nikdo beztoho neposlouchal; ale že to navrhl Šusta, stál Friedrich na tom, aby se to čtlo celé. Obnovil jsem žádost za odměnu knihovníkovi. Tobolka mi referoval, že Malého zkrotil. Našly se peníze u Harrassowitz, u Topiče; Malý dokonce zapomněl vyzdvihnout 10 000 v mšanu! Ale ani on, ani Dolenský nechtějí vyúčtovat, a teď na to půjde kontrolní úřad.

Včera jsem po osmi dnech poprvé zas vylezl z domu; chodím těžce a jsem hodně osláblý. Dosud se držím naprosté diety, i sucharů místo rohlíků.

76 Román francouzské spisovatelky Lucie Delarue-Mardrus *Rédalga* (1928); román francouzského spisovatele Francise de Miomandre *L'amour de Mademoiselle Duverrier* (1926); román francouzského spisovatele Jeana Guyona-Cesbrona *Désaxés* (1931). Viz Tille, Václav. Moderní dívka ve francouzském románu. *Rozpravy Aventina* 7, 1931–1932, č. 33, 5. 5. 1932, s. 265–267.

77 *Almanach der Psychoanalyse 1932*. Ed. A. J. Storfer. Wien: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1932. K tomu srov. Tilleho nesouhlas s psychoanalytickou interpretací pohádky Perníková chaloupka ve studii Emila Lorenze Hänsel und Gretel (*Almanach der Psychoanalyse* 1932, s. 195–202), viz Tille, Václav. Perníková chaloupka a psychoanalýza. *Rozpravy Aventina* 7, 1931–1932, č. 21, 11. 2. 1932, s. 169–170.

78 K tomu viz např. Veselá, Zdenka. Úsilí o jednotnou střední školu mezi dvěma světovými válkami. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada pedagogicko-psychologická / Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis. Series pedagogica et psychologica* 8, 1973, s. 123–135.

79 V lipském nakladatelství Otto Harrassowitz.

31st Sun [31. ledna 1932]

Stále ještě nejsem zdrav. Arosev mne pozval k rozmluvě – nevím o čem. Viděl jsem film *Chvějící se hora*⁸⁰ s dráhou na Zugspitze. Dávno jsem neviděl tak mizerně slátaný děj a tak nemotorné foto – ani česky ne. Publikum hvízdalo a bouřilo. Bor telefonoval, že Rutte ho obvinil v referátu⁸¹ o *Zkrocení zlé ženy* z plagiátu podle Reinhardta. Bor přísahá, že Reinhardta vůbec neviděl. Radil jsem mu, aby to dal ke Kvapilově divadelní radě; jsem zvědav, jak pochodí. *Lidovky* mají dnes zprávu, že zemřela Demlovi paní Kytlicová v Tasově.⁸² Trpěla už dlouho srdcem a měla krutý život. Ale přesto ti dva lidé uměli žít – nejen chlebem živ je člověk.

2nd Tue [2. února 1932]

Včera Rotary bezvýznamné. Dramatický svaz téměř do půlnoci a hodně lidí. Hilbert se rozčiloval: v květnu má přijet na 60 Švédů, Walter to smlouval, chtěl vidět operu a *Golema*.⁸³ Hilbert naléhal, že musí být v programu česká činohra dvakrát. Konrád si to vzal na starost. Navrhl jsem, aby dali tisknout – zamini – švédsky rozbor, obsah a postup scén těch činohr. Poslal jsem Marešové text pro její program královéhradecké výstavy,⁸⁴ ale řekl jsem jí, že s panem Lustigem⁸⁵ a jeho návrhy nechci nic mít. V přijímací komisi Rotary byli všichni proti přijetí toho kandidáta generála Klecandy, Kumperry.

V Svazu Rutte přednesl své obvinění, že Bor plagoval *Zkrocení zlé ženy* z Reinhardta. Bor hrozí žalobou, chce aspoň čestný soud. Langer vytkl Ruttemu, že soustavně ubíjí Vinohrady. Rutte souhlasil konečně, aby Löwenbach jako právník předsedal a oni každý si zvolili dva důvěrníky.⁸⁶ Rutte se opírá o to, že referent v *Divadle* 1909,⁸⁷ kterého prý zná, tvrdí, že tehdy Bor u Reinhardta studoval a že to kopíroval. Dokazuje shody tehdejšími referáty. Tohle patrně nasolil Hilar, totiž „Baldice“ [Zdenka Baldová], která je duší dnešního režimu Stavovského. Rutte vykládal, že Štorch-Marien nechce upustit od smlouvy na vydání nového

80 Německý film *Der bebende Berg* (1931, r. Hanns Beck-Gaden, Luitpold Nusser).

81 Rutte, Miroslav. Jinotaj. *Národní listy* 72, 1932, č. 31, 31. 1., s. 4.

82 og. Pavla Kytlicová zemřela. *Lidové noviny* 40, 1932, č. 55, 31. 1., s. 3. Pavla Kytlicová zemřela 29. ledna 1932.

83 Tj. inscenaci J. Voskovce a J. Wericha: *Golem* (r. J. Honzl), premiéra 4. listopadu 1931 v Osvo-bozeném divadle.

84 Milada Marešová vystavovala od února do 13. března 1932 v Městském průmyslovém muzeu v Hradci Králové soubor svých obrazů a kreseb.

85 Patrně ironicky míněn Arne Laurin, jehož skutečné jméno bylo Arnošt Lustig.

86 Spor mezi Ruttem a Borem posuzovala komise divadelních odborníků složená z Karla Čapka, Františka Götze, Františka Langera, Jana Sajíce, předsedou byl Jan Löwenbach. Na počátku března 1932 zveřejnila posudek, který dával za pravdu oběma stranám, a spor skončil smírem. K tomu srov. reflexi v tisku: Bor, Jan. K premiéře „Zkrocení zlé ženy“. *Národní listy* 33, 1932, č. 33, 2. 2., s. 2; Rutte, Miroslav. Ke sporu „O zkrocení zlé ženy“. *Národní listy* 72, 1932, č. 38, 7. 2., s. 10; závěrečné shrnutí v důvodové zprávě, viz např. Spor o „Zkrocení zlé ženy“. *Národní listy* 72, 1932, č. 79, 19. 3., s. 9.

87 Miroslav Rutte se v rámci sporu odvolával na článek: Endler, Luděk. Přebásněný Shakespeare. *Divadlo* 8, 1909–1910, č. 7, 20. 1. 1910, s. 195–196.

ročníku *Českého divadla*,⁸⁸ ačkoliv by byla nabídka Melantricha, kterou už mají v kapse, mnohem výhodnější. Löwenbach je varoval, že smlouva s Aventinem platí. Konrád se pěkně zastával Štorcha, že tiskl v době, kdy to nikdo nechtěl, a nyní má být odhozen. Engelmüller šel se mnou a nesouhlasil s Rutteho raubířstvím. Arosev mi řekl, že má z Leningradu⁸⁹ dopis: jsou ochotni jít [s] sebou, ale vyčkávají, až bude Union [Académie Internationale] „vpravdě internacionální“. Jsou patrně správně informováni o stanovisku Francie. Řekl jsem, že napíši do Bruselu mírněji, že čekají, až se to v květnu „vyjasní“. Souhlasil. Počal jsem dnes opět přednášky. Příliš mne unavily. Frček byl u mě; uznali mu osm let služby, takže má pokoj. Ale s habilitací mu to jde pomalu. Slibuje to Evangelium do konce roku.⁹⁰

3rd Wed [3. února 1932]

Frček vykládal o Haškovi, že už chorobnou ješitností vůbec není normální. Stupka mu vyprávěl, jak mu vyhrožoval a jak se mstí. Kvapil dnes telefonoval o Borově případě, že jakýsi Endler, jenž je dnes v nějaké bance a roku 1909 byl divadelní flákač, psával tehdy ty referáty o Reinhardtovi do *Divadla*. Zároveň vyslovil mínění, že Rutte je jen nastrčená figura z Národního divadla, které prý i za jeho režimu ve Vinohradském divadle proti němu podnikalo takové útoky. Čapek telefonoval, že má žaludeční potíže a patrně nechce jet do Bratislavy, aby nemusil mluvit. Ježek píše,⁹¹ že bratislavský PEN chce tento měsíc slavnou večeri, ale též večer přednášek – Čapek, Tilschová, Tille –, který by je finančně podepřel. Chce ovšem mimo to pro sebe doporučení, aby byl jmenován definitivně. Včera Šrom telefonoval z Vídně, aby v Union [intellectuelle] v sobotu už přednášel Panait Istrati. Dal jsem v pohyb plno lidí, ale rozhodli – a právem – že toho necháme, protože tak narychlo se to nedá dělat a je to pro nás urážlivé, když Istrati udělal turné bez Prahy a teď je honem stlouká. Eisenmann odepřel pořádat přednášku pod egidou Institutu. Frček ještě projevil mínění, že Bareš v ČTK má ostré lokty a chce vytlačit Jíru z Paříže!

Šámal mi vzkázal po redaktorovi Jelínkovi, abych s Šaldou, Nejedlým a Voďákem se radil o vydání *Dějin Národního divadla*. Plamínkové jsem vzkázal, aby pamatovaly na komitét⁹² stran Němcové.

88 Patrně míněn časopis *Československé divadlo*, vycházející v letech 1923–1938 v nakladatelství František Borový.

89 Tj. Akademie věd SSSR.

90 Patrně míněna vědecká edice byzantských liturgických textů: Frček, Jan. *Euchologium Sinaiticum: texte slave avec sources grecques et traduction française*. Patrologia orientalis; tome XXIV, fascicule 5. Paris: Firmin-Didot et Cie, [1933]. Tato práce měla být pravděpodobně předložena k zamýšlenému habilitačnímu řízení.

91 Dopis Jiřího Ježka V. Tillemu z 1. února 1932. LA PNP, fond Václav Tille, korespondence přijatá, osoby, Ježek Jiří.

92 Tj. Společnost Boženy Němcové.

4th Thu [4. února 1932]

Dnes jsem skončil přednášky a kolokvoval s třiceti lidmi. Tři z knihovnických kurzů neuměli nic. Teige byl u mne, dere se do Union [intellectuelle], chce být místopředsedou a celý výbor zvolit „levý“, vyžaduje si hned valnou hromadu – ale mne prý nechají předsedou. Za tím sedí jistě jeho žena, která by se ráda uplatnila.

5th Fri [5. února 1932]

Plamínková mi posílá obšírný list,⁹³ v kterém se snaží pracně vykonstruovat, že ona již víc jak čtvrt století dělá ten spolek,⁹⁴ který já zamýšlím dělat, a že už vlastně měly takový návrh pro Ženskou radu⁹⁵ – čili obvyklý švindl všech lidí ostrých loktů, kteří vlastně všechno už udělali, co jiní chtějí, jinak řečeno pusťte mne napřed všudy, kde se co šustne. Podíval jsem se v Obecním domě na Hudečka a s Rabasem na výstavu Besedy.⁹⁶ Šíma tam má krásnou věc – ženské tělo – oblaka – labutě – les, úchvatné nálady. Rabas je lepší, než jsem myslel. Přijali Marešovou. Plamínková v Ženské radě dala včera vykládat, že jsem chtěl útočit na ženy pro Němcovou, ale že se jí podařilo mne od toho odvrátit. Proč tolik lže? Z churavého sobectví? Telefonoval jsem Španielovi stran pomníku Němcové. Je už tři neděle v Novém Městě nad Metují. Dělá tam Bartoně. Mluvil jsem v Obecním domě k otevření Hudečkovy výstavy. Bylo tam neobyčejně mnoho lidí.

Dnes večer jsem se konečně dostal do výboru rakousko-české společnosti.⁹⁷ Pusťatina.⁹⁸ Jediný hybný Walter – uspořádáme čaj. Předseda Kotěra myslí na koncert. Malbohan má z něho právem strach.

6th Sat [6. února 1932]

Rabas otvíral výstavu Umělecké besedy v Obecním domě. Šímovy „Dívky-ptáci“ mne okouzluje – nevím dobře proč; jestli barevně, anebo také literárním obsahem. Zrzavý se uplatňoval osobně. Štorch-Mariénová⁹⁹ již je klidnější. Preiss a Hodáč chodili výstavou jako dokonalí mecenáši. Žena J[ošefa] Čapka¹⁰⁰ hlídala jeho tvory. Zamini mi píše, že Rohan mluvil v Bratislavě proti mírovým smlouvám.

7th Sun [7. února 1932]

Telefonoval jsem se Španielem stran pomníku Němcové. Držím již šest neděl abstinenci od masa, kávy, kouření i alkoholu. Odpoledne Any Ondra [Anny

93 Dopis Františky Plamínkové V. Tillemu ze 4. února 1932. LA PNP, fond Václav Tille, korespondence přijatá, osoby, Plamínková Františka.

94 Tj. Společnost Boženy Němcové.

95 Tj. Ženská národní rada, jejíž předsedkyní byla Františka Plamínková.

96 Členská výstava Výtvarného odboru Umělecké besedy se konala v únoru a březnu 1932 v Obecním domě v Praze, současně zde probíhala také výstava Antonína Hudečka.

97 Rakousko-československá společnost založená v roce 1928 ve Vídni.

98 Pustina (ze slov. pustatina).

99 Patrně Mája Štorchová, roz. Roušavá, první manželka nakladatele Otakara Štorcha-Mariena.

100 Tj. Jarmila Čapková (1889–1962), překladatelka, manželka Josefa Čapka.

Ondráková] v *Netopýru*.¹⁰¹ Hraje líp, než jsem čekal, zato Lamačova režie je nemožná, nejen hloupě operetním stylem, ale také špatným výběrem obrázků, špatnou, temnou fotografií, špatným libretem a typicky německou ožralou sprostotou.

9th Tue [9. února 1932]

Včera Rotary s dámami. Slečna Gaierová s Kříčkou, skvělá hlasem i hrou a překrásná pohyby i tváří. V Národním běhá plno neschopných slepic a toto je dívka přímo stvořená pro film i divadlo. Jen je otázka, v jakém formátu; možno, že na velké rozměry by nestačila. Bude se vdávat. Placht se svým říkáním byl slabý. Peroutková mi tvrdila, že naše YWCA je křesťanská (věřím v Boha, Kristus ušlechtilý), ale že americká YWCA je protestantská a chtěla to i na nás. Já však vím, že naopak americké ústředí vyžadovalo křesťanství a naše dámy to odmítaly poukazem na svobodomyslnost a volnomyšlenkářství (Peroutková ukazovala na naše katolictví). Film *Východně od Bornea*¹⁰² hnusná slátanina pro bankovní ředitele; sprosté duševně i svými triky a omleté senzace zoologických zahrad.

10th Wed [10. února 1932]

Včera nemožná premiéra *Metuzaléma* Shawova v Národním.¹⁰³ Janda mne žádal o rozmluvu; chce asi vydat definitivní *Němcovou*. Předtím Penklub. Čapek odmítl jet do Bratislavy, ale svolil napsat pár řádek pro Langeru. Tilschová má jim odevzdat 5 000. Přitom stále s Schubertovou a Langerem vyjednávali cosi soukromého umělými narážkami. Šusta vypravoval, že změnu v ministerstvu (Špíška s Prausem do středoškolského odboru a Appelta na Špíškovo místo), že to soc. dem. Dérer odstranil Appelta, protože nebyl jeho partaji dosti povolný, a že Appelt asi půjde vůbec. Mimo to ovšem vypravoval anekdoty. Dnes telefonoval Rückl ze sanatoře, že má slepé střevo znepokojené a můj dopis nedostal. Schůze v Klubu s Vachkem a Jandou. Zas o penězích ani slova, ale pište nám do *Literárních novin*, redigujte sbírku moderních evropských románů a nakonec dejte nám jméno na knihovnu umělecké pornografie. Půl druhé hodiny mluvení. Vachek chtěl útoky na Národní [divadlo] – s Wirthem ovšem je jedna ruka – hlavně zabránit Kvapilovi... ale nevěděl, že za Kvapilem je Šámal. Odvolával se na Kepla soc. dem., jenž teď vede státní nakladatelství – že bychom se mohli o divadle domluvit, že je s Dérerem jedna ruka. Mám dojem, že jim jde hlavně o tu choulostivou knihovnu a to ostatní jsou vějičky. Šámal odřekl zítřejší poradou, protože Šalda stůně a Nejedlý odjel. Je to patrně také jen na dlouhé lokte.

101 Německo-francouzský film *Die Fledermaus* (1931, r. Karel Lamač).

102 Americký film *East of Borneo* (1931, r. George Melford).

103 G. B. Shaw: *Zpět k Metuzalému* (r. Karel Dostal), premiéra 9. února 1932 v Národním divadle. Viz V. T. [Tille, Václav]. Zurück zu Methusalem tschechisch. *Prager Presse* 12, 1932, č. 42, 11. 2., s. 8.

11th Thu [11. února 1932]

Stocký se přimlouvá za kolokventku Heršálkovou. Laurin mi škrtl z referátu o Shawově *Metuzalému* citát z divadelního listu, definici Shawa. Sommer dokončil vyúčtování 1931. U Rückla v sanatoři. Je hodně sešlý, uši mu odstávají, nosí papežský řád a stužku legie; má pichlavé, trochu zjevené oči, je snadno nadšený a souhlasný se vším, aby si nerušil okamžik. Doktorí jej přímo ždímají. Paní úpravná blondýnka, dobře vychovaná a blazeovaná. Vyprávěl o svém skleslém střevu a o svých politických stycích. K jednání jsme se nedostali.

Fairbanks *Modré z nebe*¹⁰⁴ – slabé: hotely a parníky se svým luxusem už netáhnou a americké dámy se svými businessmany také ne. Colette *La retraite sentimentale*.¹⁰⁵ První samostatný román po roztržce s Willym [Henry Gauthier-Villars]. Annie, Maďarka posedlá po mužském mase, homosexuální nevlastní syn, manžel zhroucený neurotik. Pes buldok Toby a kočka Péronnelle.

12th Fri [12. února 1932]

Se Žďárským u Rückla. Vykládal o francouzské rojalistické šlechtě. O pražáctví, jež bylo zhoubou Čech. Zašlo na ně husitství, pak Bílá hora – a dnes zas Pražáci jsou nejhorší (Stříbrný). Dělam trochu *Kvapilovou*. Ráno už zas nějaký dr. Siblík se přimlouval za tu Heršálkovou. Rückl říkal, že Ciriaci nevěří šlechtě a varoval naše lidi před pokusy hledět ji získat. Jednotlivci z oportunismu přijdou [s] sebou, ale nikdy se nepřizpůsobí a budou stále jen čekat na příležitost. Když Zita [Bournbonsko-Parmská] byla v Paříži, jen se u ní hemžili. Diplomatický sbor v Praze si sestavoval jakýsi řád: kdo má být zván a jak. Měli tam ministry, poslance atd., mezi jiným zvláštní kategorii „la noblesse“. Ciriaci prý manévroval tak dlouho, až tu zvláštní kategorii dostal ven. Rückl schválně vynášel Beneše, jak ční „jako sloup“ nad našimi politiky, a citoval k tomu i mínění Traplovo.

Třetího února jsem vážil v těžších šatech 83 kg. Jsem už sedmý týden bez masa, alkoholu, kouření, kávy a stafylokoky už se mi nějaký čas neobjevují – snad docílím uzdravení bez násilných metod. Ale nervově to vyčerpává, protože si jasněji ovědomuji svou nemohoucnost a bezútěšnost mezi lidmi. – Teige ještě nepřevzal pokladnu Union [intellectuelle]!

14th Sun [14. února 1932]

Německý soupis českých pohádek pokračuje pomalu. Karel Prášek včera zemřel, 64 let.¹⁰⁶ Byl typ našich politiků, kteří nedovedou pochopit ani republiku, ani demokracii, a jen imitují bývalé – své – pány. I Hrad imituje, dokonce i nár. dem. „společnost“ v zevních formách. Netušilová vykládala, jak se agrárníci chystají

104 Americký film *Reaching for the Moon* (1930, r. Edmund Gouling).

105 Román francouzské spisovatelky Colette *La retraite sentimentale* (1923). Do roku 1923 se popisovala jako Colette Willy – Willy byla přezdívka jejího manžela Henry Gauthiera-Villarse, s nímž se rozvedla v roce 1923.

106 Karel Prášek zemřel 13. února 1932 v Košeticích.

do budoucna: Švehla prezident, Malypetr předseda vlády... uvidíme. Cítím se tím vegetarianismem etc. už hodně zesláblý.

15th Mon [15. února 1932]

Včera zemřeli Zíbrt a Podlaha,¹⁰⁷ oba o málo starší než já a oba, myslím, mrtvicí. Sklíčilo mne to hodně. Můj kruh života se rozpadá rychle a do nového již nezapadám.

16th Tue [16. února 1932]

Venkov si dnes lichotivě vzpomněl, že je mi 65 let; co to znamená?¹⁰⁸ Včera bylo v Rotary sedmnáct Plzeňáků. Verunáč zakládá „Svaz demokratické spolupráce“. Pozval 30 lidí, přišli všichni až na čtyři, všichni kolem 30–40: Pelc, Machotka etc. Mluvílo se o účasti inteligence na veřejném životě, o tom, že všude jsou jen buď starci neb nezralá mládež, „mužná“ generace schází – čili Verunáče hejrup do sněmovny. Hodně proti Svazu důvěry! Čili hr na Kvapila.

17th Wed [17. února 1932]

Kvapil telefonoval, že Verunáč „náhodou“ ho potkal, vzal do vozu a vykládal, že Svaz důvěry a Svaz demokratické spolupráce by mohly pracovat vedle sebe a nepřekážet si.

18th Thu [18. února 1932]

Včera archeologická komise, třináct lidí, hluchý Chytil předsedá. Navrhl jsem usnesení, aby napřed byly zabezpečeny *Památky*¹⁰⁹ a ostatní publikace se odsunuly, nebude-li peněz. Aby římské výkopy Buchtelovy se publikovaly s *Union littéraire* v rámci *Forma Urbis Romae*. Schráníl mi dal svou pěknou knížku o době knížecí.¹¹⁰ Navrhl jsem též, aby *Codex Argenteus*, který dostaneme, zůstal naším majetkem a byl jen deponován ve veřejné knihovně.

19th Fri [19. února 1932]

Film *Udavač* od Lamače bídny.¹¹¹ Drobnostmi chce udivovat, ale spájet filmy nedovede; je docela nesrozumitelný. Čapek nejede do Bratislavy, protože má „žaludek“; Langer odřekl, protože má „maminku“. Je podivno, jak reklamní lidé druhu Niederle se bojí veřejného vystupování. Redaktor *Aventina* mi říkal, že Královec už ze závodu zmizel, ale dosud není nikdo, kdo [by] podepřel úvěr a jak. Jen tolik je jisto, že věřitelé se spokojili dlouhodobými splátkami.

---

107 Čeněk Zíbrt a Antonín Podlaha zemřeli 14. února 1932 v Praze.

108 (r). Prof. Václav Tille pětadesátníkem. *Venkov* 27, 1932, č. 40, 16. 2., s. 7.

109 Tj. sborník *Památky archaeologické* vydávaný Archeologickou komisí ČAVU a Archeologickým sborem Národního muzea.

110 Schráníl, Josef. *Země české za doby knížecí*. Praha: Jan Štenc, 1932.

111 Německý film *Der Zinker* (1931, r. Karel Lamač, Martin Frič).

21st Sun [21. února 1932]

Včera ráno do Bratislavy. Přečetl Huxley, *Kontrapunkt života*.¹¹² Pick mi vepsal do referátu zlomyslnost o Medě Valentové.¹¹³

V Bratislavě:¹¹⁴ Tilschová, Gregorová-Tajovská, Ježek. U Ježků: v profesorském domě dvojpokojový byt s matkou a dítětem. Je mi ho líto, na vědu nevypadá. U Gregorových. Muž podplukovník legií na penzi a čímsi v Hypoteční bance.¹¹⁵ Sám vyrábí klobásy. Paní nesmírně pohostinná. Mají rozkošnou dcerku a nouzi o peníze. Muž zadal vlastenecké drama Národnímu. Slibují mu je o Sletu! Penklub v Carltonu. Tilschová vprostřed s Janáčem a Wollmanem. Gregorová zahájila. Kopta četl Čapka. Já o PEN vůbec. Tilschová odevzdala 5 000. Lukáč děkoval. Wollman zaútočil na „pravici“, Hušek za agrárníky Hodžovy se ozval – ale jinak klid. Velkých kapacit nebylo. Přišel Hoffmeister s Jílovskou. Byli pak do čtyř ve věchýtku. Ráno Vilikovský v kavárně. Dělá sv. Vojtěcha, Chaloupecký Cyrilla a Metoděje. Přemlouval jsem ho srdečně, aby dělal starou českou literaturu. Je velmi zajímavý. S Ježkem a Eisnerem na pískovém poli u cihelny, kde vykopali avarské jezdce a Slované pohromadě. Ještě tam mají plno hrotů. Pak na tvrzi před Děvínem, chránící vchod do údolí Děvína. (Dvě tvrzkyně nad sebou.) Pak v městečku – hluboký příkop, dělící Děvínský ostroh, trčící nad řekou, od „pevniny“. Divoké husy. Auto, Gregorová, Tilschová, Kopta na chvíli. Příkop nemá val – ale řekl jsem Eisnerovi, jak na Levém Hradci byl třetí val vyvezen „zahrádkáři“ a v Tetíně parkem. Na Děvíně plácek s halštatem a s třemi sty mrtvolami i římskou dobou. Pohled na Schloss Hof a Kressenbrunn. Celníci v čepicích. K zemskému přednostovi jsme se už nedostali. Oběd proti Carltonu, výtečný – divoká svině. Odpoledne domů; dojel v deset. Celkem s Penem úspěch; ale až odejde Ježek s Wollmanem, nevím, co bude. Eisner vyprávěl, že je v muzeu těžce okradl poštovní úředník Roland, Čech, jejich pokladník. Musí to řadu let splácet a oni teď nemají peníze ani na katalogy, ani na vykopávky. S Gnirsovými teoriemi a s Buchtelou nepeču, zato se drží Niederla.

22nd Mon [22. února 1932]

Tilschová s Koptou silně mleli Bratislavu. Nechlebová prý se rve s celou společností. Kopta vykládal, jak se zuřivě hádala se sousedkou u stolu, Tilschová, jak přezírá jiné paničky. Potom Hoffmeistera atd.

112 Román anglického spisovatele Aldouse Huxleyho *Point Counter Point* (1928, č. 1931 pod názvem *Kontrapunkt života*).

113 Míněna recenze představení F. Joachimson: *Škaredá holka* (r. G. Hart), premiéra v Komorním divadle 18. února 1932. Viz V. T. [Tille, Václav]. *Verwandschaften. Prager Presse* 12, 1932, č. 51, 20. 2., s. 8.

114 Po delších přípravách a odkladech byla 20. února 1932 v Bratislavě ustavena slovenská sekce čs. PEN klubu.

115 Manželem spisovatelky Hany Gregorové byl spisovatel Jozef Gregor-Tajovský (1874–1940), občanským povoláním bankovní úředník, touto dobou již na penzi.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Deníky Václava Tilleho II.***
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.